

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูในศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551

2. หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา

3.3 การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

4. การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์

4.1 การบริหารการจัดการศึกษา

4.2 หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

4.3 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4.4 การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 กำหนดขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่อยู่นอกระบบโรงเรียน โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ดังนี้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2552 : 8 -18)

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

การศึกษานอกระบบ หมายความว่า กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการและระยะเวลา เรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและมีวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

การศึกษาตามอัธยาศัย หมายความว่า กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคลซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่เรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาสความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

มาตรา 6 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาในข้อ

(ก) ความเสมอภาคในการเข้าถึงและได้รับการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั้งถึง เป็นธรรมและมีคุณภาพเหมาะสมกับสภาพชีวิตของประชาชน

(ข) การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียน
ทุก กลุ่มเป้าหมาย

(ค) การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อการศึกษา

(ง) การจัดกรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน

มาตรา 7 การส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบ ให้ดำเนินการเพื่อเป้าหมายในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาตามศักยภาพกำลังคนและสังคม ที่ใช้ ความรู้และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และคุณภาพชีวิตทั้งนี้ ตามแนวทางการพัฒนาประเทศ

มาตรา 9 ให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัย โดยให้ความสำคัญแก่ผู้เกี่ยวข้องตามบทบาทและหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ผู้เรียน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์ มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และสามารถเลือกรับ บริการได้หลากหลายตามความต้องการของตนเอง

(2) ผู้จัดการเรียนรู้สำหรับการศึกษานอกระบบ และผู้จัดแหล่งการเรียนรู้สำหรับการศึกษิตตามอัธยาศัย มีการดำเนินการที่หลากหลายตามศักยภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน โดยบูรณาการความรู้ ปลูกฝังคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงาม

(3) ผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ซึ่งเป็นผู้ที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนและผู้จัดการเรียนรู้อ มีการดำเนินการที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาที่หลากหลายและได้กำหนดนโยบายการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่ง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ได้ยึดหลัก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวทางปฏิบัติควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” เพื่อให้มีการพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปในทางสายกลาง

แนวคิดหลักของการศึกษานอกโรงเรียน

แนวคิดของการศึกษานอกโรงเรียนคือให้คิดอยู่เสมอว่ากลุ่มเป้าหมายการศึกษานอกโรงเรียน ส่วนมากเป็นเยาวชนและผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผู้มีวุฒิภาวะ มีประสบการณ์ มีความรับผิดชอบในการประกอบอาชีพ ดูแลครอบครัว และมีข้อจำกัดมากมายในการเรียนรู้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวทำให้การจัดกระบวนการเรียนรู้ไม่เหมือนเด็ก เพราะมีอะไรแตกต่างกันหลายอย่าง เช่น ความคิดอ่าน ประสบการณ์ ความพร้อม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จึงจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับความต้องการและธรรมชาติของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม นำความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่แลกเปลี่ยน เรียนรู้กัน และส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 : 3-4)

1. ปรัชญาของการศึกษานอกโรงเรียน

หากจะพิจารณาถึงการศึกษานอกโรงเรียนที่จัดในประเทศไทยแล้วอาจกล่าวได้ว่าการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของไทยมิได้ผสานแนวคิดภูมิปัญญาอารยะธรรมตะวันออกเข้ามาเป็นพื้นฐานความคิดจัดการศึกษานอกโรงเรียนด้วย แนวความคิดเชิงปรัชญาที่โดดเด่นของการศึกษานอกโรงเรียนของประเทศไทยคือ แนวคิดเรื่องคิดเป็น ซึ่งเป็นได้ทั้งปรัชญาในตัวของมันเองและเป็นความเชื่อพื้นฐานของการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของประเทศไทย คำว่า “คิดเป็น” ได้มาจากหลักปรัชญาทางพุทธศาสนาที่ว่า ชีวิตเป็นทุกข์ ความทุกข์สามารถดับได้ หรือทำให้หายไปได้ การจะดับทุกข์ได้จะต้องรู้สาเหตุของความทุกข์นั้นๆ ในที่สุดคนก็จะสามารถหาวิธีแก้ได้หรือทำให้ความทุกข์ลดน้อยลงไปได้ หลักวิธีการจะดับทุกข์หรือแก้ปัญหาจะต้องมีองค์ประกอบของการคิด เพื่อวิเคราะห์ปัญหาหรือค้นหาคำตอบ อันจะนำไปสู่

การแก้ปัญหาได้สำเร็จ องค์ประกอบที่สำคัญนั้นมีอยู่ 3 ประการ คือ ความรู้ที่เป็นความรู้ด้านวิชาการ ความรู้ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม และความรู้เกี่ยวกับตนเอง ซึ่งในการจัดกระบวนการเรียนรู้นั้นต้องมีการฝึกให้ผู้เรียนมีกระบวนการคิดเป็น เพราะหากบุคคลไม่มีกระบวนการคิดเป็นแล้วก็จะแก้ปัญหาในการใช้ชีวิตประจำวันไม่ได้เลย ดังนั้นการคิดเป็นจึงเป็นแนวคิดและความเชื่อพื้นฐานของกระบวนการจัดการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน

2. หลักการศึกษานอกโรงเรียน

การศึกษานอกโรงเรียนเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต มีภารกิจสำคัญที่มุ่งต้องให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการศึกษาพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคม ซึ่งเป็นสิทธิที่ทุกคนพึงได้รับ นอกจากนี้ยังจะต้องได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาพื้นฐานเพื่อนำไปพัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาชุมชนและสังคม ในที่สุด

การศึกษานอกโรงเรียนจึงยึดหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ หลักความเสมอภาคทางการศึกษา หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งตนเอง หลักการบูรณาการการเรียนรู้และวิถีชีวิต หลักความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และหลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

2.1 หลักความเสมอภาคทางการศึกษา กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกโรงเรียนส่วนมากเป็นผู้พลาดโอกาส และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งอาจมีความแตกต่างทางด้านสถานภาพในสังคม อาชีพเศรษฐกิจ และข้อจำกัดต่างๆ ในการจัดการศึกษาและการศึกษานอกโรงเรียนต้องไม่มีการเลือกการปฏิบัติ หากแต่สร้างความเสมอภาคใน โอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน

2.2 หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง การจัดการศึกษานอกโรงเรียนจะต้องจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตน สามารถเรียนรู้ เกิดความสำนึกที่จะพัฒนาตนเองได้เป็นคนคิดเป็น ปรับตัวให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เรียนด้วยตนเอง พึ่งพาตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม

2.3 หลักการบูรณาการการเรียนรู้กับวิถีชีวิต หลักการนี้อยู่บนพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับสภาพปัญหา วิถีชีวิต สภาพแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่นของผู้เรียน ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อการจัดกระบวนการ การเรียนรู้การจัดการเรียนรู้เป็นลักษณะของการบูรณาการจึงมีความเหมาะสม

โดยบูรณาการสาระต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้และบูรณาการวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม

2.4 หลักความสอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของผู้เรียน หลักการนี้เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความต้องการของตนเอง สามารถจัดการศึกษาให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม ครูการศึกษา นอกโรงเรียนมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ สาระการเรียนรู้ และการประเมินผล การเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการการศึกษา นอกโรงเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.5 หลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มผู้เรียนนับว่าสำคัญ เป็นการส่งเสริมและสร้างกัลยาณมิตรในกลุ่มผู้เรียน ก่อให้เกิดความร่วมมือ ความผูกพัน เอื้ออาทร การช่วยกันและกัน ปลูกฝังวินัยในตนเอง ฝึกความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้นสำหรับผู้เรียนที่มีวุฒิภาวะ สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนก็นับว่าเป็นหลักการสำคัญใน การจัดการศึกษา นอกโรงเรียน ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดสรรทรัพยากรเป็นแหล่งเรียนรู้ และสนับสนุนในเรื่องอื่น ๆ เพื่อผลิตผู้เรียนที่เป็นสมาชิกที่ดีของ ชุมชนต่อไป

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสาระทักษะการดำเนินชีวิตในมาตรฐานที่ 4.1 เศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังต่อไปนี้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2553 : 1)

1. มาตรฐานการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 4.1 มีความรู้ความเข้าใจ เจตคติที่ดีเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม

2. มาตรฐานการเรียนรู้ระดับ

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสาระทักษะการดำเนินชีวิต ในมาตรฐานที่ 4.1 เศรษฐกิจพอเพียง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไว้ดังต่อไปนี้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.

2553 : 6) มาตรฐานการเรียนรู้ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รู้ เข้าใจ ตระหนัก และเห็นคุณค่าของเศรษฐกิจพอเพียง ขอมริบ ประยุกต์ใช้ในชุมชน และมีภูมิคุ้มกันในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ชุมชน และสังคม อย่างสันติสุข สร้างความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น

3. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสาระทักษะการดำเนินชีวิต ในมาตรฐานที่ 4.1 เศรษฐกิจพอเพียง ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไว้ดังต่อไปนี้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.

2553 : 6 - 7)

- 3.1 อธิบายแนวคิด หลักการ ความหมายความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้
- 3.2 บอกแนวทางในการนำปรัชญาเศรษฐกิจ ไปประยุกต์ใช้ในชุมชน
- 3.3 เห็นคุณค่าและปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- 3.4 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในชุมชน

3.5 เผยแพร่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้ชุมชน เห็นคุณค่าและนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

- 3.6 มีส่วนร่วมในชุมชนในการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. การประเมินคุณธรรม

การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรม เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองที่พึงปฏิบัติต่อผู้อื่นและสังคมโดยรวมที่อยู่ในปทัสถานของสังคมอันจะส่งผลต่อความสงบสุขและความเจริญของตนเอง ครอบครัวและสังคม (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2553 : 126)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 บัญญัติความมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานหลักที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็ก เยาวชนและประชาชนนอกระบบ โรงเรียน ให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม จึงได้กำหนดหลักการในการจัดการเรียนการสอน ให้มุ่งเน้นคุณธรรมนำความรู้ โดยให้ความสำคัญกับการปลูกฝัง

คุณธรรมให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเป็นเบื้องต้น เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งในด้านความคิดและความเก่ง และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข เป็นความหวังของสังคมในอนาคตที่จะมีเยาวชนที่ดีและเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศ

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553 : 44 - 45) ได้กำหนดกระบวนการวัดและประเมินผล ให้ครูใช้พัฒนาผู้เรียนให้มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงงามอยู่ในทุกสาระ รวมทั้งกิจกรรมพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่กำหนดให้ผู้เรียนจะต้องทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

การกำหนดให้มีการประเมินคุณธรรม เป็นเกณฑ์หนึ่งในการจบหลักสูตร นับเป็นความพยายามในการพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม และกระทรวงศึกษาได้ให้ความสำคัญในการเป็นคนดีดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น โดยได้มีความพยายามที่จะใช้ผลการประเมินคุณธรรมเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณารับสมัครบุคคลเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ดังนั้น สำนักงาน กศน. จึงได้พัฒนาแนวทางการประเมินคุณธรรมเพื่อใช้เป็นแนวในการประเมิน การพัฒนาคุณธรรมให้ผู้เรียนนอกระบบ โรงเรียน มุ่งเน้นการกระตุ้นจิตสำนึกและส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนมีการประพฤติปฏิบัติคุณธรรมอย่างยั่งยืน

คุณธรรมเบื้องต้นที่ สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้กำหนดเพื่อใช้เป็นหลักในการประเมินมีจำนวน 9 คุณธรรม ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 คุณธรรมเพื่อการพัฒนาตน ประกอบด้วย

1. สะอาด
2. สุขภาพ
3. กตัญญูกตเวทิต

กลุ่มที่ 2 คุณธรรมเพื่อการพัฒนาการทำงาน ประกอบด้วย

1. ขยัน
2. ประหยัด
3. ซื่อสัตย์

กลุ่มที่ 3 คุณธรรมเพื่อการพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคม ประกอบด้วย

1. สามัคคี
2. มีน้ำใจ
3. มีวินัย

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายที่เร่งรัดปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนัก สำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธีวิถีประชาธิปไตย พัฒนาค้นโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนาและสถาบันการศึกษา เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2553 : 26) ในการวิจัยเรื่องผลการจัดการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยกิจกรรมชุมชนพอเพียงภารกิจพิชิตฝันสำหรับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ปีการศึกษา 2553 ผู้วิจัยได้กำหนดการประเมินคุณธรรมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 6 ด้าน ประกอบด้วย ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ สามัคคี มีน้ำใจ มีวินัย

5. หลักการการศึกษานอกโรงเรียน

คิดเป็น ปรัชญาพื้นฐานของการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย คิดเป็นเป็นกระบวนการคิดที่เกิดขึ้นจากหลักการและแนวคิดของ โกวิท วรพิพัฒน์. 2553 : 47 ; อ้างถึงในสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. 2553 : 5 - 8) นักการศึกษาไทย ที่กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องสอนคนให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น คิดเป็น หมายถึงกระบวนการที่คนเรานำมาใช้ในการตัดสินใจ โดยต้องแสวงหาข้อมูลของตนเอง ข้อมูลของสภาพแวดล้อมในสังคม และข้อมูลทางวิชาการ แล้วนำมาวิเคราะห์หาทางเลือกในการตัดสินใจที่เหมาะสม มีความพอดีระหว่างตนเองและสังคม

5.1 หลักการของการคิดเป็น

5.1.1. คิดเป็น เชื่อว่า สังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อาจก่อให้เกิดปัญหา ซึ่งปัญหานั้นสามารถแก้ไขได้

5.1.2 คนเราจะแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมที่สุด โดยใช้ข้อมูลมา ประกอบ การตัดสินใจอย่างน้อย 3 ประการคือ ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง สังคม และวิชาการ เนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การตัดสินใจจึงอาจจะต้องเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพและสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป

5.1.3 เมื่อได้ตัดสินใจแก้ไขปัญหาด้วยการไตร่ตรองอย่างรอบคอบทั้ง 3 ด้าน แล้ว ย่อมก่อให้เกิดความพอใจในการตัดสินใจนั้นและควรรับคิดชอบต่อการตัดสินใจนั้น

5.1.4 เนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การตัดสินใจจึงอาจต้องเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

5.2 หลักการศึกษานอกโรงเรียน

การศึกษานอกโรงเรียนเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิตที่มีการกิจสำคัญที่มุ่งให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมซึ่งเป็นสิทธิที่ทุกคนพึงได้รับ นอกจากนี้ยังได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาพื้นฐานเพื่อนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาชุมชน และสังคมในที่สุด การจัดการกระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนจึงยึดหลักสำคัญ

5 ประการ

5.2.1 หลักความเสมอภาคทางการศึกษา กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกโรงเรียน ส่วนมากเป็นผู้พลาดโอกาส และผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ออกโรงเรียนต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ หากแต่สร้างเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน

5.2.2 หลักการพัฒนาตนเองและการพึ่งพาตนเอง จะต้องจัดการเรียนการสอน และกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียน ได้พัฒนาศักยภาพของตน สามารถเรียนรู้และเกิดความรู้ลึกที่ต้องการจะพัฒนาตนเอง เป็นคนคิดเป็น สามารถปรับตัวให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม

5.2.3 หลักการบูรณาการเรียนรู้ออกกับวิถีชีวิต เป็นหลักที่สำคัญในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ส่งผลโดยตรงต่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้เป็นลักษณะของการบูรณาการ โดยบูรณาการสาระต่างๆเพื่อการเรียนรู้ และบูรณาการวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน

5.2.4 หลักความสอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของผู้เรียน เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความต้องการของตนเอง สามารถจัดการศึกษาให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม วิทยากรมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ

5.2.5 หลักการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลักสำคัญในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วม

ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดสรรทรัพยากรเป็นแหล่งเรียนรู้และสนับสนุนในเรื่องอื่น ๆ เพื่อผลิตผู้เรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน

สรุปได้ว่ากระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 เมื่อวันที่ 18 กันยายน 2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เป็นไปตามหลักการและปรัชญาการศึกษานอกโรงเรียน นโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 โดยให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้เรียนที่อยู่นอกระบบ โรงเรียน เพื่อให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญา มีศักยภาพในการประกอบอาชีพ ดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัว ชุมชน สังคม ได้อย่างมีความสุข หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนวิชาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ในการวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยกิจกรรมชุมชนพอเพียงภารกิจพิชิตฝันสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา ปีการศึกษา 2553 ผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 เพื่อให้ให้นักศึกษาได้เรียนรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

การจัดกระบวนการเรียนรู้การศึกษา นอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

กระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 หมายถึงกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูศูนย์การเรียนชุมชนต้องจัดให้แก่ผู้เรียนตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนการสอนของกรมการศึกษานอกโรงเรียน พ.ศ. 2544 ซึ่งประกอบด้วย 5 กระบวนการ คือ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2546 : 50-60)

1. การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยพบกลุ่ม

การพบกลุ่ม หมายถึง การพบกันระหว่างครูศึกษานอกโรงเรียนกับนักศึกษา ที่ลงทะเบียนเรียนในแต่ละภาค โดยพบกันสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง ตลอดทุกสัปดาห์ ในแต่ละภาคเรียน รวม 20 สัปดาห์

ในการพบกลุ่มสัปดาห์ที่ 1 เป็นการปฐมนิเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ สัปดาห์ที่ 2-19 เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการ เรียนรู้ที่กำหนดร่วมกันระหว่างครูและนักศึกษา และสัปดาห์สุดท้ายเป็นการประเมินผลปลาย ภาคเรียน

1.1 วัตถุประสงค์

กระบวนการเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1.1.1 เพื่อให้ศึกษานำเสนอผลงานการศึกษาค้นคว้าจากการทำกิจกรรม การเรียนรู้ต่อเนื่องเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่มซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเพิ่มเติมความรู้ แก่กัน

1.1.2 เพื่อให้ศึกษานำเสนอโครงการที่รับผิดชอบ เพื่อให้ศึกษาค้นคว้า และครูช่วยกันวิเคราะห์ ชักถาม ให้ข้อเสนอแนะ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการต่อยอดทางความคิด และนำไปสู่การพัฒนาโครงการต่อไป

1.1.3 เพื่อรับการเสริมความรู้จากครูผู้สอน

1.1.4 เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาการเรียนในเนื้อหาสาระที่นักศึกษายังไม่เข้าใจและ ต้องการจะเรียนรู้

1.1.5 เพื่อวางแผนจัดกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องจากการพบกลุ่ม

1.1.6 เพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่มอบหมายให้นักศึกษา ไปศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ด้วยตนเอง

การปฏิบัติกิจกรรมการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม เพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนด ภารกิจของกระบวนการพบกลุ่มแต่ละครั้งมี ดังนี้

1.2 ภารกิจของนักศึกษา

1.2.1 นำเสนอผลงานการเรียนรู้ต่อเนื่องหรือจากการทำกิจกรรมตามที่ได้รับ มอบหมาย

1.2.2 นำเสนอความคิดและ/หรือ ความก้าวหน้าในการทำโครงการ

1.2.3 ร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนซักถามให้ข้อเสนอแนะแก่กัน

- 1.2.4 ชักถามครูในเนื้อหาสาระที่ไม่เข้าใจและต้องการเรียนรู้เพิ่มเติม
- 1.2.5 ร่วมวางแผนกับครูในการจัดกระบวนการเรียนรู้ต่อเนื่องจากการพบกลุ่ม
- 1.2.6 ทดสอบความรู้จากการทดสอบย่อย (Quiz) โดยนักศึกษาจะต้องตอบคำถามเป็นข้อเขียนสั้น ๆ ซึ่งสรุปความคิดรวบยอดที่เป็นความเข้าใจของตนเอง

1.3 ภารกิจของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

- 1.3.1 จัดให้เกิดกิจกรรมการพบกลุ่ม โดยทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Group Facilitator) แนะนำวิธีการเรียนให้นักศึกษาในกลุ่มที่รับผิดชอบ
- 1.3.2 มอบหมายงานให้นักศึกษาทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง โดยไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในลักษณะงานกลุ่มหรือรายบุคคลตามความเหมาะสม
- 1.3.3 แนะนำสื่อ แหล่งข้อมูล/แหล่งเรียนรู้ต่างๆ ที่นักศึกษาจะสามารถไปศึกษาค้นคว้าได้ โดยครูจะต้องมีการศึกษา สำรวจข้อมูล และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ และมีการประสานกับผู้ที่เกี่ยวข้องไว้แล้ว
- 1.3.4 ให้คำปรึกษาแนะนำ แนะนำ ตอบข้อซักถาม ให้ข้อเสนอแนะในระหว่างที่ศึกษานำเสนอผลงาน/โครงการ และร่วมมือกับนักศึกษาในการสรุปความคิดรวบยอดองค์ความรู้ต่าง ๆ
- 1.3.5 สอนเพิ่มเติม
- 1.3.6 ติดตามผล กำกับดูแลการเรียนรู้ของนักศึกษาเป็นรายบุคคล และรายงานกลุ่มตามกำหนด
- 1.3.7 ร่วมกับสถานศึกษา (สพอ./สพข.) จัดทำข้อทดสอบย่อย เพื่อทดสอบนักศึกษาทุกครั้งที่มีการพบกลุ่ม
- 1.3.8 ประเมินผลการเรียนและการทำกิจกรรมของนักศึกษาทุกคน
- 1.3.9 รายงานผลการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการพบกลุ่มต่อผู้บังคับบัญชาตามสายงาน

สรุปได้ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นการพบกันระหว่างครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนกับนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในแต่ละภาคเรียน โดยพบกันสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ๆ ละไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง ตลอดทุกสัปดาห์ในแต่ละภาคเรียนรวม 20 สัปดาห์ โดยมีกรมมอบหมายงานให้นักศึกษาทำกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง โดยไปศึกษาด้วยตนเองในลักษณะงานกลุ่มหรืองานรายบุคคล ตามความเหมาะสม เพื่อนำสิ่งที่ได้ไปศึกษาค้นคว้ามานำเสนอ อภิปรายและสรุปร่วมกันในลักษณะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและครู

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยังเป็นผู้แนะนำสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่นักเรียนจะต้องไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง พร้อมทั้งต้องประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องในแหล่งเรียนรู้นั้น ๆ ให้คำปรึกษา แนะนำ แนะนำ ตอบข้อซักถามให้ข้อเสนอแนะกับนักศึกษาในการสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า และมีการสอนเพิ่มเติมความรู้ให้นักศึกษากำกับดูแลการเรียนของนักศึกษาเป็นรายบุคคล และรายกลุ่ม จัดทำข้อสอบย่อยร่วมกับศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ในการทดสอบนักศึกษาทุกครั้งที่มีการพบกลุ่ม ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้ และการทำกิจกรรมของนักศึกษาทุกคน พร้อมจัดทำรายงานการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการพบกลุ่มเสนอต่อผู้บังคับบัญชาตามสายงาน

2. การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ด้วยตนเองในหัวข้อที่ง่ายหรือไม่ยากเกินไป และอยู่ในวิสัยที่นักศึกษาจะเรียนรู้ด้วยตนเองได้ โดยครูมอบหมายงานให้นักศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกลุ่ม หรือรายบุคคล ต่อเนื่องจากกระบวนการเรียนรู้โดยการพบกลุ่มหรือทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย นักศึกษาจะใช้เวลาสัปดาห์ละประมาณ 15 ชั่วโมง เพื่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองหรือทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย

2.1 วัตถุประสงค์

กระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่องมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1.1 เพื่อให้ นักศึกษารู้จักแสวงหาความรู้ใหม่ๆ จากแหล่งเรียนรู้ ผู้รู้ ภูมิปัญญา และจากสื่อต่าง ๆ แล้วนำความรู้ ความเข้าใจ ไปนำเสนอกับกลุ่มนักศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการพบกลุ่ม

2.1.2 เพื่อให้ นักศึกษารู้จักการวิเคราะห์และกำหนดความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง

2.1.3 เพื่อให้ นักศึกษามีการจัดบันทึก เรียบเรียงความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเป็นหลักฐาน

2.1.4 เพื่อให้ นักศึกษามีนิสัยใฝ่รู้ และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติกิจกรรมของกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง

2.2 ภารกิจของนักศึกษา

2.2.1 วางแผนการใช้เวลา เพื่อการเรียนรู้ของตนเองในแต่ละสัปดาห์ตลอดภาคเรียนนอกเหนือจากวันพบกลุ่ม

2.2.2 วิเคราะห์งาน/ประเด็นที่ได้รับมอบหมายจากครู เพื่อการศึกษา ค้นคว้า จากแหล่งเรียนรู้ ผู้รู้ ภูมิปัญญา และสื่อต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2.3 ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้โดยการจดบันทึก สรุป เรียบเรียงความรู้จาก การศึกษาค้นคว้าเป็นหลักฐานและเพื่อนำเสนอในการพบกลุ่มตามที่กำหนด

2.2.4 นำเสนอหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เรียนในกลุ่ม

2.3 ภารกิจของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

2.3.1 วิเคราะห์หลักสูตรหมวดวิชา เพื่อออกแบบกิจกรรมและกำหนดชิ้นงาน ประเด็นเพื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ และมอบหมายให้นักศึกษาไปศึกษาค้นคว้าเป็นรายบุคคลหรือราย กลุ่มต่อเนื่องจากการพบกลุ่มแต่ละครั้ง

2.3.2 ศึกษา สืบค้น ประสานงานเพื่อทราบข้อมูลแหล่งเรียนรู้ ผู้รู้ ภูมิปัญญา และสื่อต่าง ๆ เพื่อที่จะแนะนำและให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาในการ ไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ได้

2.3.3 ประเมินผลการศึกษา ค้นคว้าของนักศึกษา โดยการซักถาม ทดสอบ ความรู้ความเข้าใจ และผลงาน/ชิ้นงานที่นำเสนอ

สรุปได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนร่วมกับผู้เรียนวิเคราะห์หลักสูตร หมวด วิชาในเนื้อหาวิชาที่ยาก ปานกลาง ง่าย และให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า เรียนรู้ด้วยตนเอง ในหัวข้อที่ ง่ายหรือไม่ยากเกินไป และอยู่ในวิสัยที่นักศึกษาจะเรียนรู้ด้วยตนเองได้ โดยครูมอบหมายงาน ให้นักศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกลุ่ม หรือเป็นรายบุคคล ต่อเนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ โดยการพบกลุ่มหรือทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย นักศึกษาจะใช้เวลาสัปดาห์ละประมาณ 15 ชั่วโมง เพื่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองหรือทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อเป็น การฝึกให้ผู้เรียนรู้จักแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และรู้จักนำความรู้ที่ได้มาเรียบเรียง บันทึกอย่างเป็นระบบ โดยครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นผู้ศึกษาเป็นผู้ศึกษา สืบค้น ประสานงาน เพื่อให้ทราบแหล่งเรียนรู้และแนะนำให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาในการ ไปศึกษาค้นคว้าด้วย ตนเอง โดยจัดให้มีคำแนะนำผลการศึกษานักศึกษาทุกสัปดาห์ พร้อมการประเมินผล การค้นคว้าของนักศึกษา โดยการซักถาม ทดสอบ ความรู้ความเข้าใจ และผลงานหรือชิ้นงานที่ นำเสนอ

3. การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการทำโครงการ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยผู้เรียนกำหนดแผนงานหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ ผู้เรียนร่วมกันกำหนดขึ้นตามความสนใจ ความต้องการ และนำไปสู่การศึกษา ค้นคว้า ทดลอง

และลงมือปฏิบัติจริงในแต่ละภาคเรียน ซึ่งผลจากการทำโครงการนำไปสู่ผลผลิตที่เป็นองค์ความรู้ตามหมวดวิชานั้นๆ โดยมีการบูรณาการสาระที่จำเป็นและสอดคล้องกัน

3.1 วัตถุประสงค์

การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการทำโครงการมีวัตถุประสงค์ดังนี้

3.1.1 เพื่อให้ นักศึกษาได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง ในเรื่องที่สอดคล้องกับ ความสนใจ ความต้องการของตนเอง

3.1.2 เพื่อให้ นักศึกษาได้ผลิตผลงาน/ชิ้นงานที่เป็นการบูรณาการองค์ความรู้ตามหมวดวิชาที่ลงทะเบียนเรียนกับชีวิตประจำวัน เช่น การประกอบอาชีพ

3.1.3 เพื่อให้ นักศึกษาได้สร้างและสรุปองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ

3.2 การปฏิบัติกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้โดยการทำโครงการ

3.2.1 ภารกิจของนักศึกษา

1) รวมกลุ่มประมาณ 3-5 คน เพื่อทำโครงการ 1 โครงการต่อ 1 หมวดวิชา
2) เสนอโครงการตามความสนใจและความต้องการ โดยมีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับหมวดวิชาที่ลงทะเบียนเรียน และให้มีการบูรณาการกับสถานการณ์จริงในการดำรงชีวิต

3) กลุ่มทำโครงการสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง และทำตลอดภาคเรียน

4) บันทึกผลการปฏิบัติโครงการ

5) นำเสนอความคิดและ/หรือความก้าวหน้าในการทำโครงการ ในการพบกลุ่มแต่ละครั้ง

3.3 ภารกิจของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

3.3.1 ให้คำปรึกษา แนะนำ ข้อเสนอแนะแก่นักศึกษาในการทำโครงการ

3.3.2 แนะนำแหล่งข้อมูล ผู้รู้ ภูมิปัญญา ชื่อต่างๆ เพื่อการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในการทำโครงร่างของนักศึกษา

3.3.3 ประเมินผลการทำโครงการ

สรุปได้ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการทำโครงการ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้เรียนกำหนดแผนงานหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนร่วมกันกำหนดขึ้นตามความสนใจ ความต้องการ และนำไปสู่การศึกษา ค้นคว้า ทดลอง และลงมือปฏิบัติจริงในแต่ละภาคเรียนซึ่งผลจากการทำโครงการนำไปสู่ผลผลิตที่เป็นองค์ความรู้ตามหมวดวิชานั้น ๆ โดยมี การบูรณาการสาระ ที่จำเป็นและสอดคล้องกัน โดยครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นผู้ให้คำปรึกษา

แนะนำข้อเสนอแนะแก่นักศึกษาในการทำโครงการ พร้อมทั้งแนะนำแหล่งข้อมูล ผู้รู้ ภูมิปัญญา สื่อต่าง ๆ เพื่อการศึกษา ค้นคว้า ข้อมูลในการทำโครงการของนักศึกษา จัดให้มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มเพื่อนำไปสู่การพัฒนาโครงการ เมื่อสิ้นสุดภาคเรียนเพื่อประกอบการ ประเมินผล

4. การจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยการสอนเสริม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเนื้อหาที่ยากและซับซ้อน โดยเชิญวิทยากร ผู้รู้ ผู้ชำนาญในเนื้อหานั้นมาทำการสอนเสริม นอกเหนือจากเวลาทำการพบกลุ่ม

4.1 วัตถุประสงค์

การจัดการกระบวนการเรียนรู้ โดยการสอนเสริมมีวัตถุประสงค์ดังนี้

4.1.1 เพื่อช่วยให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาวิชาที่ยาก ซับซ้อน ได้ดียิ่งขึ้น

4.1.2 เพื่อให้ให้นักศึกษาได้มีโอกาสซักถามปัญหาข้อข้องใจ และข้อสงสัย ในเนื้อหาการปฏิบัติกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ โดยการสอนเสริม

4.2 ภารกิจของนักศึกษา

4.2.1 ศึกษาตารางสอนเสริมให้เข้าใจ

4.2.2 เตรียมศึกษาประเด็นต่างๆ ที่ครอบคลุมหมาย และจัดทำสรุปรายงาน หลังการเข้าร่วมกิจกรรม สอนเสริม

4.2.3 เข้าร่วมการสอนเสริมตามวันเวลาและสถานที่ที่กำหนด

4.2.4 ทำกิจกรรมต่อเนื่องภายหลังการสอนเสริม เช่นการทำรายงานสรุปรายงานสาระสำคัญ และศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมตามที่ได้รับมอบหมาย

4.3 ภารกิจของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

4.3.1 วางแผนร่วมกับ ศบอ. ในการจัดกิจกรรมการสอนเสริมให้นักศึกษา ในแต่ละภาคเรียน

4.3.2 จัดหาครู/วิทยากรสอนเสริมในเนื้อหาสาระที่จำเป็นตามหมวดวิชาที่ ลงทะเบียนในแต่ละภาคเรียน

4.3.3 ชี้แจงให้นักศึกษาทราบถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการสอนเสริม ระยะเวลาสถานที่และแนวปฏิบัติในการเข้าร่วมการสอนเสริม

4.3.4 เตรียมประเด็นให้นักศึกษาสรุปรายงาน

4.3.5 ประสานงานและอำนวยความสะดวกในการสอนเสริมแก่วิทยากรสอนเสริม

สรุปได้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการสอนเสริม คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเนื้อหาที่ยากและซับซ้อน โดยการเชิญวิทยากร ผู้รู้ ผู้ชำนาญในเนื้อหานั้นมาทำการสอนเสริม นอกเหนือจากเวลาทำการพบกลุ่ม โดยวางแผนร่วมกับศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียนอำเภอ ในการจัดกิจกรรมการสอนเสริมให้นักศึกษาในแต่ละภาคเรียน โดยจัดหาครูวิทยากรสอนเสริมในเนื้อหาสาระที่จำเป็นตามหมวดวิชาที่ลงทะเบียนในแต่ละภาคเรียน และจัดชี้แจงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการสอนเสริม ระยะเวลา สถานที่ และแนวปฏิบัติในการเข้ารับการสอนเสริม เพื่อเตรียมสรุปประเด็นให้นักศึกษาสรุปรายงาน พร้อมประสานงานและอำนวยความสะดวกในการสอนเสริมแก่วิทยากร

5. การจัดกระบวนการเรียนรู้โดยกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม และเป็นเงื่อนไขของการทำงานหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนทุกระดับ เป็นกิจกรรมที่นักศึกษาทำตามความสนใจ ความถนัด โดยเน้นการนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตเพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม มีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

5.1 วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสใช้กระบวนการกลุ่มได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ โดยฝึกทักษะความมีเหตุผล การคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดความรู้สึกผูกพัน เป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ชุมชน สังคม อย่างแน่นแฟ้น รวมทั้งมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้ผู้เรียน ผู้เรียนทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อได้รับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตครู จัดประชุมชี้แจงผู้เรียนให้เข้าใจกระบวนการจัดทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตครูร่วมกับผู้เรียนจัดทำแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยทำความตกลงร่วมกันกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ภาคทฤษฎีในกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ครบถ้วน และในภาคปฏิบัติสามารถดำเนินการภายใต้ขอบข่าย เนื้อหา ดังนี้

5.1.1 กิจกรรมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี

กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โดยพิจารณากิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนยึดมั่นในศาสนา และปลูกฝังค่านิยมที่ดี เพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่สั่งมาของท้องถิ่นและของชาติ

5.1.2 กิจกรรมพัฒนาชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยพิจารณาเลือกทำกิจกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนา การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนสังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมดีขึ้นอย่างยั่งยืน

5.1.3 กิจกรรมสนับสนุนงานการศึกษาออกโรงเรียน

กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เกี่ยวกับการสนับสนุนงานการศึกษาออกโรงเรียน โดยพิจารณาเลือกทำกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เป็นความสำคัญเกิดความรักความผูกพัน และเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาออกโรงเรียน ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายเพื่อเป็นการสนับสนุนการศึกษาออกโรงเรียน โดยแท้จริงผู้เรียนรวมกลุ่มเขียน โครงการและเสนอขออนุมัติต่อสถานศึกษา ทั้งนี้โดยมีครูผู้รับผิดชอบเป็นที่ปรึกษาโครงการ ครูต้องเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำในการวางแผนประสานงานการแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติการจัดทำกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตในภาคปฏิบัติของผู้เรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาและประเมินผลการปฏิบัติการ โครงการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต ครูต้องทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการฯ เพื่อพิจารณาและกำหนดการจำนวนชั่วโมงของแต่ละกิจกรรมก่อนขออนุมัติโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตนี้เทศติดตามการปฏิบัติงานใน โครงการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต เมื่อโครงการของผู้เรียน ได้รับการอนุมัติแล้วผู้เรียนจะดำเนินงานตาม โครงการฯ ดังกล่าว ครูต้องนิเทศติดตาม โครงการนั้นๆ การดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการพิจารณาและประเมินผลการปฏิบัติโครงการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตครูต้องทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการที่สถานศึกษาแต่งตั้ง และดำเนินงานร่วมกับคณะกรรมการนั้นๆ ตามจำนวนชั่วโมงและความยากง่ายของโครงการ

การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต จะต้องเป็นไปตามหลักการ

วัตถุประสงค์และเกณฑ์การจัดกิจกรรมพัฒนาชีวิต พร้อมทั้งให้ถือว่าเป็นกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนและเสียหายต่อบุคคล ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

การปฏิบัติกิจกรรมการจัดการจัดการระบบการเรียนรู้ โดยกิจกรรมพัฒนา

คุณภาพชีวิต

5.2 ภารกิจของนักศึกษา

5.2.1 รวมกลุ่มกัน โดยคณะกรรมการศึกษา ปริญญาครูในการทำกิจกรรม พัฒนาคุณภาพ ชีวิต และเขียน โครงการขออนุมัติจากสถานศึกษา

5.2.2 ปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตตาม โครงการที่ได้รับอนุมัติจาก สถานศึกษา โดยกระบวนการกลุ่ม (100 ชั่วโมงตลอดหลักสูตร)

5.3 ภารกิจของครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

5.3.1 ชี้แจงหลักการ วัตถุประสงค์และแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพ ชีวิตให้นักศึกษาทราบอย่างชัดเจน

5.3.2 ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะในการเลือกกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต การเขียน โครงการ และการเสนอแนะโครงการ

5.3.3 พิจารณาความเหมาะสมของ โครงการและชี้ข้อบกพร่องที่จะต้อง ปรับปรุงแก้ไข

5.3.4 นำโครงการเสนอต่อสถานศึกษา เพื่อพิจารณาอนุมัติ

5.3.5 ติดต่อประสานงานกับบุคคล องค์กร สถาบัน หน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้การ ดำเนินงานกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของศึกษาสำเร็จลุล่วง ไปด้วยดี

5.3.6 นิเทศ ติดตามผลและประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตจาก กระบวนการเรียนรู้การศึกษานอกโรงเรียนของกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่กำหนดมาเพื่อให้ ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ได้จัดให้กับผู้เรียน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของกรมการ ศึกษานอกโรงเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนด

6. บทบาทของครูการศึกษานอกโรงเรียน

บทบาทของครูในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูต้องพัฒนา ตนเอง ใฝ่รู้ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และพัฒนาร่วมกันเป็นทีม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูกลุ่มเดียวกัน และครูต่างกลุ่ม

6.1 การเตรียมการจัดกระบวนการเรียนรู้

6.1.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนในด้านต่างๆ เช่น ความต้องการ ความสนใจ ลักษณะการเรียนรู้ จุดเด่น ข้อจำกัดของผู้เรียนและศึกษาบริบทชุมชน

6.1.2 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตร เนื้อหาสาระและสื่อ

6.1.3 ศึกษาและประสานงานแหล่งความรู้ที่หลากหลาย จัดทำทะเบียน ไว้เป็น ข้อมูลอำนวยความสะดวกกับผู้เรียน

6.1.4 วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยวางแผนการเรียนรู้ตลอดภาคเรียน ทั้งแผนการพบกลุ่ม แผนการสอนของครู แผนการสอนเสริมของวิทยากร แผนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียนและการวัดและประเมินผล

6.1.5 จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้แก่ สื่อ วัสดุในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เพียงพอ และเอื้อต่อผู้เรียน เอกสาร หนังสือ หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็น (ประสานงานกับห้องสมุด) ติดต่อแหล่งความรู้ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลหรือสถานที่และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ สถานที่เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้

6.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีกระบวนการสำคัญคือ

6.2.1 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี

6.2.2 สนับสนุนให้ผู้เรียนทำกิจกรรมตามแผนการเรียนที่แต่ละคนกำหนดไว้

6.2.3 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่ได้เตรียมไว้

6.2.4 ดูแลให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมต่างๆ แก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

6.2.5 อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

สังเกต ให้คำแนะนำ ดูแล เสริมแรง ให้กำลังใจ และจัดบันทึกพฤติกรรมและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งเหตุการณ์ที่จะส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดขึ้น ขณะทำกิจกรรมทุกครั้งที่มีการพบกลุ่ม

1) ให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

2) ให้คำแนะนำให้ข้อมูลต่างๆ แก่ผู้เรียน

3) บันทึกปัญหาและข้อขัดข้องต่างๆ ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้นในครั้งต่อไป

4) เสริมแรงผู้เรียนตามความเหมาะสม

5) ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานของผู้เรียน และให้ความรู้เพิ่มเติมตามความเหมาะสม

6) ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน

6.3 บทบาทของผู้เรียน

6.3.1 คิด วิเคราะห์ ริเริ่ม แสวงหาข้อมูลความรู้ ข้อเท็จจริง ความคิดเห็นหรือประสบการณ์ต่างๆ จากแหล่งความรู้ที่หลากหลายเพื่อนำมาใช้ในการเรียนรู้

6.3.2 คิด ทำ จำ แก้ปัญหา พัฒนา ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อทำความเข้าใจ

ใช้ความคิดในการกลั่นกรอง แยกแยะ วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น
ความรู้สึกร หรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่หามาได้ และสร้างความหมายให้แก่ตนเอง

6.3.3 จัดระบบระเบียบความรู้ที่ได้ เพื่อช่วยให้การเรียนรู้เกิดความคงทน
และสามารถนำความรู้ที่ไปใช้ได้สะดวกขึ้น

6.4 การดำเนินการตามบทบาทข้างต้น ผู้เรียนจำเป็นต้องปฏิบัติดังนี้

6.4.1 เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ อย่างกระตือรือร้น

6.4.2 ให้ความร่วมมือ และรับผิดชอบในการดำเนินงาน กิจกรรมต่าง ๆ

ร่วมกับกลุ่ม เช่น การแสวงหาข้อมูล การศึกษาข้อมูล และการสรุป เป็นต้น

6.4.3 รับฟัง พิจารณาและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น

6.4.4 ให้ความคิดอย่างเต็มที่ มีปฏิสัมพันธ์ ได้ตอบ ถัดค้าน สนับสนุน

แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูและผู้เรียนอื่น

6.4.5 ตัดสินใจและแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น

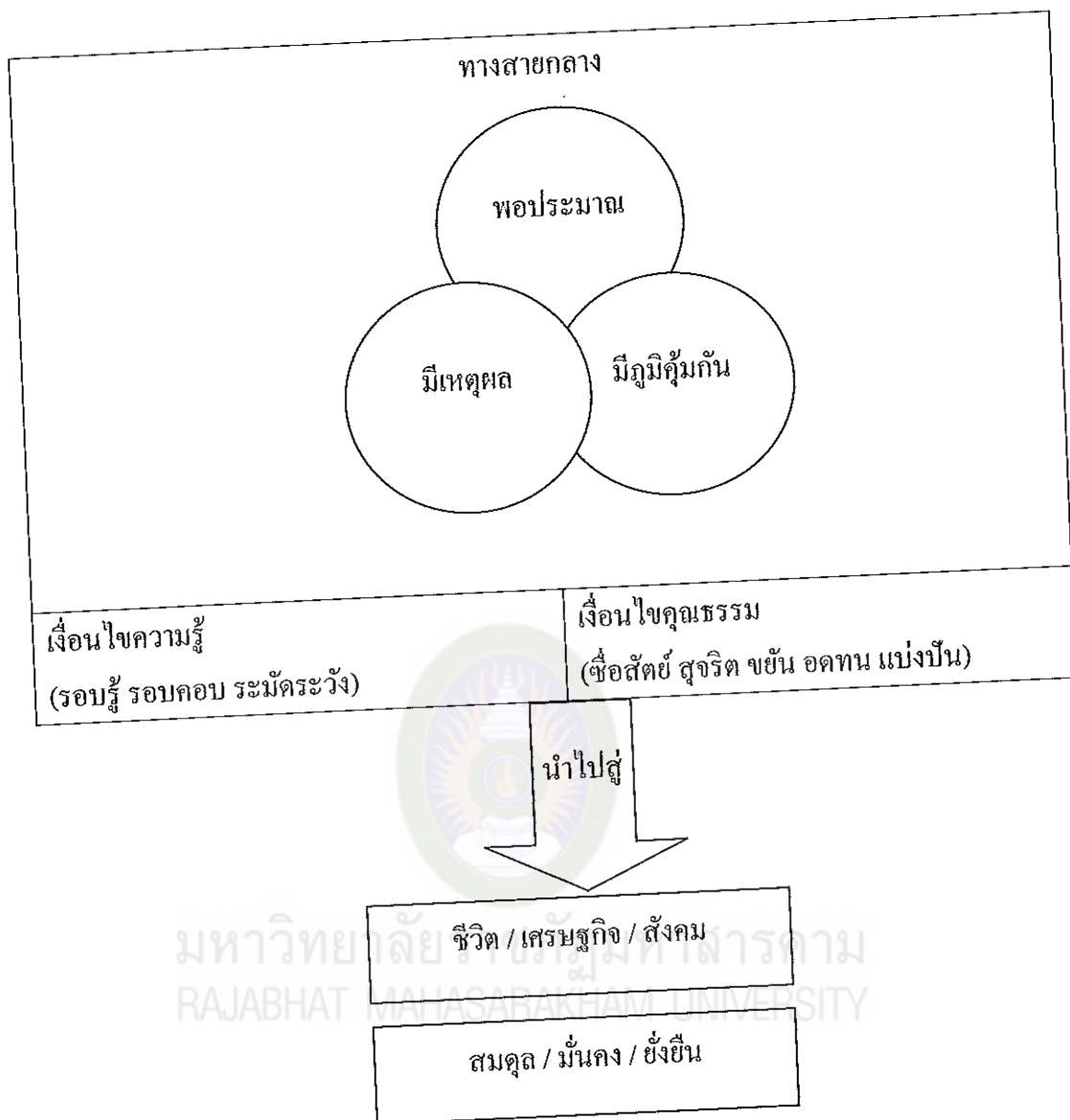
สรุปได้ว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การจัด
กิจกรรมการเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม และเป็นเงื่อนไขการจบหลักสูตรการศึกษานอก
โรงเรียนทุกระดับ เป็นกิจกรรมที่นักศึกษาทำตามความสนใจ ความถนัด โดยเน้นการนำความรู้
และประสบการณ์ ที่ได้จากการศึกษาเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตเพื่อพัฒนา
ตนเองครอบครัว ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมมีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมระเบียบวินัย
ความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข โดยครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะต้อง
ชี้แจงหลักการวัตถุประสงค์และแนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตให้นักศึกษาทราบ
อย่างชัดเจนและให้คำปรึกษาข้อเสนอแนะในการเลือกกิจกรรมพัฒนาชีวิตการเขียนโครงการ
และการนำเสนอโครงการพร้อมทั้งพิจารณาความเหมาะสมของโครงการและชี้ข้อบกพร่อง
ที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข และนำส่งโครงการเสนอต่อสถานศึกษาเพื่อพิจารณาอนุมัติจาก
ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอ ติดต่อประสานงานกับบุคคล องค์กร สถาบัน
หน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
พร้อมทั้งจัดการนิเทศติดตามผลและประเมินผลการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของ
นักศึกษา

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความเป็นมาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจ เมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถพัฒนา ที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว อาจเกิดปัญหาได้จึงทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ถ้าจะใช้ภาษาเศรษฐศาสตร์อธิบายความหมายก็คือ แทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม นำการพัฒนาประเทศ ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานก่อน คือทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอมีพอกินก่อน ก่อนจะเน้นการพัฒนาในระดับสูงขึ้น แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีสถานภาพที่สำคัญ 2 ประการคือ 1) เป็นทิศทางสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งจะต้องประกอบด้วยกิจกรรมที่ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องผ่านระบบตลาดอย่างน้อยหนึ่งในสี่ของกิจกรรมทั้งหมด 2) เป็นแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยความพอเพียงหรือพอประมาณคือ ไม่ฟุ้งเฟ้อแต่ก็ไม่จำเป็นต้องกระเบียดกระเสียจนเกิดความเดือดร้อน ที่สำคัญจะต้องมีเหตุผล ชื่อสัตย์สุจริต (อภิรักษ์ พันธเสน และคณะ. 2550 : 13-14) ดังแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ที่มา : ถวัลย์ มาศจรัส (2550 : 30)

2. ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สุเมธ ตันติเวชกุล (2554 : เว็บบอร์ด) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง (Relative Self – Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วเพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่

มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไปได้

ประมวล วรรสี (2554 : เว็บบไซต์) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการด้วยกันคือ

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกคนรอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอ จะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลายมาก
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหารและได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน

4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียงการรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม

5. ปัญหาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง

6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรมหมายถึง วิธีของกลุ่มชนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานทางวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง

7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ขูดขาก เดียวจนเดียวรวบแบบกะทันหัน เดียวตกงานไม่มีกินไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนั้นประสาทมนุษย์คงทนไม่ไหวต่อการผันผวนที่เร็วเกิน จึงสุขภาพจิตเสีย เศรษฐกิจมั่นคงจะทำให้สุขภาพจิตดี

3. องค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณา 5 ส่วน

3.1 กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติในทางที่ควร จะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นมุมมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤตเพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

3.2 คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติในทุก ระดับ โดยเน้นทางปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3.3 คำนียามความพอเพียงประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน ดังนี้

3.3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ ทั้งในระยะสั้น และระยะยาวอย่างรอบคอบ

3.3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

3.4 เงื่อนไขการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมพื้นฐาน คือ

3.4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

3.4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ และไม่ตระหนี่

3.5 แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

สรุปเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การมีชีวิตอยู่อย่างพอดี เมื่อพอดีแล้วต่อไปจะขยับขยายให้มีมากขึ้นอีกก็ได้ ขอเพียงแต่ต้องหาได้โดยถูกต้องชอบธรรม

4. แนวทางการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นให้บุคคลสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน และใช้จ่ายอย่างประหยัดตามกำลังของบุคคลนั้น โดยปราศจากการกู้หนี้ยืมสิน และถ้ามีเงินเหลือก็เก็บออมไว้บางส่วน ช่วยเหลือผู้อื่นบางส่วน เศรษฐกิจพอเพียงมิได้จำกัดอยู่เพียงแค่ชนบทหรือเกษตรกรเท่านั้นแต่สามารถนำมาปรับใช้ได้กับทุกสาขาอาชีพ ตั้งแต่ระดับครัวเรือนระดับหมู่บ้าน ชุมชนหรือในสถานศึกษา ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แนวทางการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

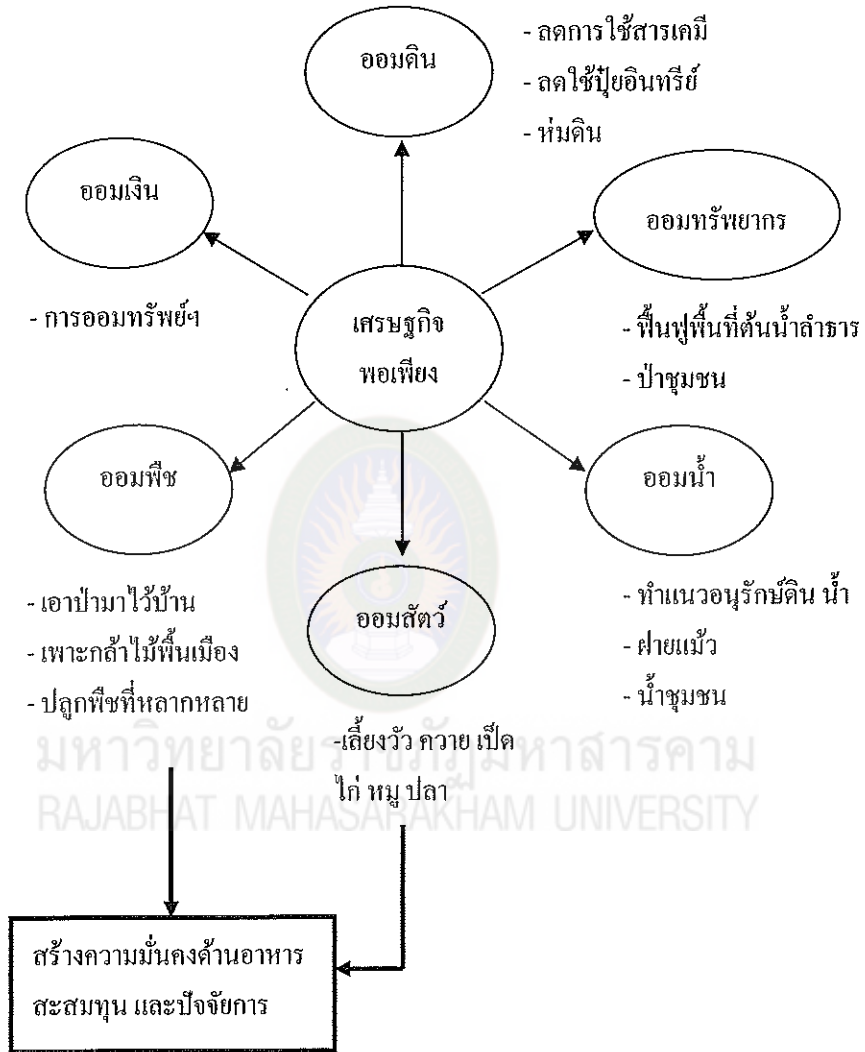
กิจกรรม	คุณลักษณะ	
	ระดับครัวเรือน	ระดับหมู่บ้าน
1. การลดรายจ่าย	1. ปลุกพืช/เลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภค 2. ใช้ปุ๋ยชีวภาพ สารชีวภาพป้องกันศัตรูพืช 3. ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ในการผลิตสินค้า 4. ผลิตเครื่องอุปโภคใช้เอง เช่น น้ำยาล้างจาน แชมพู 5. ใช้สมุนไพรไล่แมลง เช่น ตะไคร้หอม ไล่ยุง 6. วางแผนการเดินทาง 7. ประหยัด ไฟฟ้า, น้ำประปา, น้ำมัน เชื้อเพลิง 8. ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น การซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย การเที่ยวเตร่ ใช้จ่ายจัดกิจกรรมตามประเพณี วัฒนธรรมมากเกินไปจนเกินความจำเป็น 9. มีการนำวัสดุที่ใช้งานแล้วมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ใหม่ 10. ใช้จ่ายเงินเท่าที่จำเป็น 11. การรักษาสุขภาพ ให้แข็งแรงสมบูรณ์ 12. เลือกซื้อสินค้าที่คุ้มค่าประโยชน์ 13. รักษาสิ่งของต่าง ๆ ให้คงอยู่ใช้ในสภาพใช้การได้นาน ๆ	1. ปลุกข้าว ปลุกพืชเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในชุมชน 2. ทำเกษตรอินทรีย์ เช่น ทำปุ๋ย และสารชีวภาพใช้ในการเกษตร 3. มีศูนย์สาธิตการตลาด ร้านค้าชุมชน ลานตากข้าว 4. ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นในการผลิตสินค้า 5. มีกิจกรรมรณรงค์ การประหยัดพลังงาน เช่น ไฟฟ้า น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำประปา 6. ลดรายจ่ายของชุมชนที่ไม่จำเป็น เช่น การจัดกิจกรรมประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น อาทิ จัดมหรสพที่มีราคาแพง 7. การช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติของหมู่บ้าน

กิจกรรม	คุณลักษณะ	
	ระดับครัวเรือน	ระดับหมู่บ้าน
2. การเพิ่มรายได้	1. ปลูกพืชหมุนเวียนหลายชนิด 2. พัฒนาอาชีพให้มีประสิทธิภาพ 3. มีการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า 4. ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยการทำอาชีพเสริม 5. ใช้ที่ดินทำการเกษตรอย่างคุ้มค่า	1. มีวิสาหกิจชุมชน เช่น โรงสี โรงแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มอาชีพ ปั่นน้ำมัน 2. ทำเกษตรผสมผสาน 3. บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน โดยชุมชน
3. การออม	1. มีการวางแผนการใช้จ่ายเงิน เพื่อให้มีเงินเก็บออม 2. มีกิจกรรมการออม เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ฯ กองทุนหมู่บ้าน	มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหรือกลุ่มอื่นๆ ที่มีกิจกรรมการออมทรัพย์
4. การดำรงชีวิต	1. ครัวเรือนปฏิบัติตามหลักศาสนา 2. สมาชิกครัวเรือนสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญา 3. สมาชิกมีความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน มีคุณธรรม 4. สมาชิกเลิกอบายมุข 5. มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย 6. มีแผนชีวิตหรือแผนครอบครัว 7. รอบรู้ทันเหตุการณ์ รู้จักฟังดู อ่านข่าว และสิ่งที่เป็นสารประโยชน์ 8. รู้จักพอประมาณในการลงทุน ประกอบอาชีพตามกำลังทรัพย์และศักยภาพตนเอง	1. มีแผนชุมชน 2. มีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี ผู้นำมีความโปร่งใส ซื่อสัตย์ สุจริต มีคุณธรรม 3. ประชาชนยึดมั่นในหลักศาสนา 4. ยึดหลักประชาธิปไตยและการทำงานแบบมีส่วนร่วม 5. มีกฎระเบียบชุมชนที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน 6. มีการบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้ปฏิบัติร่วมกันของชุมชน 7. มีกิจกรรมสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของคนในชุมชน

กิจกรรม	คุณลักษณะ	
	ระดับครัวเรือน	ระดับหมู่บ้าน
5. การอนุรักษ์ และใช้ทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	9. ไม่ก่อหนี้โดยไม่จำเป็นและเกินกำลัง 10. สมาชิกรู้จักคิด วิเคราะห์ อย่างมีเหตุผลใช้หลักประชาธิปไตย	8. มีกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่นต่อต้านยาเสพติดการเสริมสร้างสุขภาพ 9. มีกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่เสมอ 10. มีเครือข่ายองค์กรชุมชนที่มีกิจกรรมสม่ำเสมอ 11. ชุมชนมีความสงบสุขและมีเอกลักษณ์ที่ดีงาม
	1. ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและประหยัด 2. ใช้สารอินทรีย์และชีวภาพในการทำการเกษตร 3. การบริโภคสินค้าที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น โฟม สารเคมีต่างๆ 4. มีการกำจัดขยะของเสียอย่างถูกวิธี เช่น แยกขยะ	1. มีการจัดระเบียบชุมชน เช่น การรักษาความสะอาดที่สาธารณะ การกำจัดมูลฝอยและแหล่งน้ำอื่นๆ 2. มีกิจกรรมการรักษาดูแลแม่น้ำลำคลอง และแหล่งน้ำอื่นๆ 3. มีกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ 4. แผนชีวิตมีกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
6. การเอื้อเฟื้อ (การแบ่งปัน/ การช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน)	1. ได้รับการสนับสนุนดูแลจากกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน 2. ได้รับการสนับสนุนดูแลจากครัวเรือนที่ประสบความสำเร็จในการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ (ครัวเรือนต้นแบบ) 3. ครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน	1. มีสวัสดิการชุมชน หรือกิจกรรมการดูแลผู้สูงอายุ เด็ก คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส 2. มีกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน เช่น โรงสีข้าวชุมชน โรงงานแปรรูปผลผลิตชุมชน กลุ่มอาชีพ 3. ชุมชนมีความรู้รักสามัคคีไม่มีความแตกแยกมีการช่วยเหลือตัวเองและสมาชิกในชุมชน เมื่อเกิดภัยพิบัติต่าง ๆ

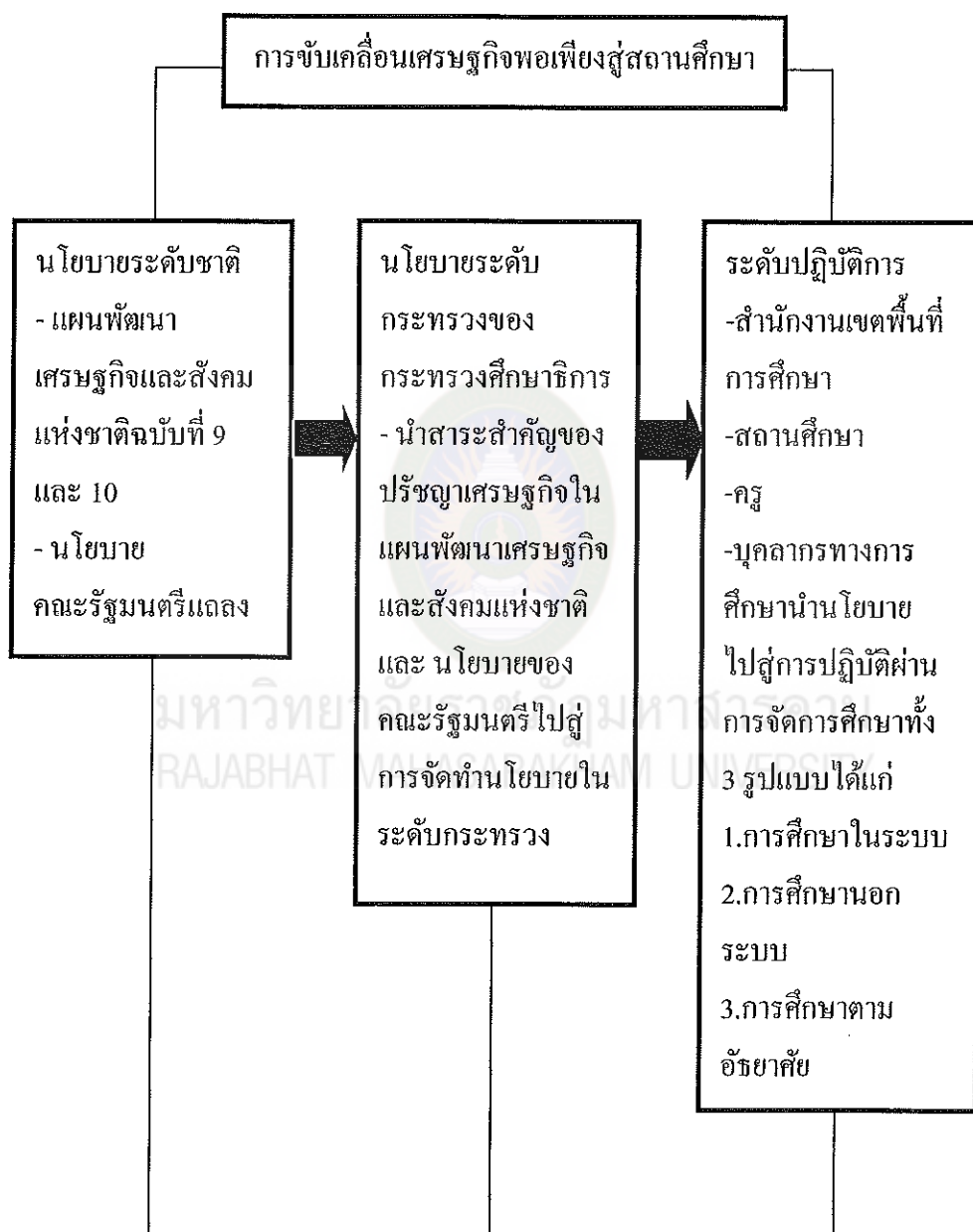
การนำหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ

แผนภาพที่ 3 แนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน

ที่มา : คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2553 : เว็บบอร์ด)

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาใช้ในสถานศึกษาได้ทุกระดับ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และปลูกฝังให้กับบุคลากรในสถานศึกษาและนักเรียนนักศึกษา

แผนภาพที่ 4 การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

ที่มา : ถวัลย์ มาศจรัส (2550 : 18)

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า เป็นระบบ มุ่งเน้นให้บุคคลสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน และใช้จ่ายเงินที่หามาได้อย่างพอเพียง และประหยัด ตามกำลังของเงินของบุคคลนั้น โดยปราศจากการกู้หนี้ยืมสิน และถ้ามีเงินเหลือ ก็แบ่งเก็บออมไว้บางส่วน ช่วยเหลือผู้อื่นบางส่วน และอาจจะใช้จ่ายมาเพื่อปัจจัยเสริมอีก บางส่วน (ปัจจัยเสริมในที่นี้เช่น ทองเที่ยว ความบันเทิง เป็นต้น) สาเหตุที่แนวทางการดำรงชีวิต อย่างพอเพียง ได้ถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในขณะนี้ เพราะสภาพการดำรงชีวิตของสังคมทุน นิยมในปัจจุบัน ได้ถูกปลูกฝัง สร้าง หรือกระตุ้น ให้เกิดการใช้จ่ายอย่างเกินตัว ในเรื่องที่ไม่ เกี่ยวข้องหรือเกินกว่าปัจจัยในการดำรงชีวิต เช่น การบริโภคเกินตัว ความบันเทิงหลากหลาย รูปแบบ ความสวยความงาม การแต่งตัวตามแฟชั่น การพนันหรือเสี่ยงโชค เป็นต้น จนทำให้ ไม่มีเงินเพียงพอเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านั้น ส่งผลให้เกิดการกู้หนี้ยืมสิน เกิดเป็นวัฏ จักรที่บุคคลหนึ่งไม่สามารถหลุดออกมาได้ ถ้าไม่เปลี่ยนแนวทางในการดำรงชีวิต

5. มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปริญญช พินุลสรวฐ (2549 : 14 - 15) ได้เสนอการบูรณาการปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์เพื่อให้เกิดสมดุลทางสิ่งแวดล้อม บูรณาการเข้ากับวิชาคณิตศาสตร์ในการ สอนคำนวณที่มีความหมายในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง หรือบูรณาการเข้ากับสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สุขศึกษาและพลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยีได้ทั้งหมด นอกเหนือจากการสอนในสาระหลักแล้วยังมีวัตถุประสงค์ในทุกช่วงชั้นเข้าใจปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง และสามารถประยุกต์ใช้ได้ดังนี้

คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอนของ กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดขอบเขตที่ชัดเจนในการเรียนการสอน หรือ มาตรฐานการ เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละชั้นปี เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถ นำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับแต่ละวัย

ช่วงชั้นที่ 1 เน้นให้เด็กใช้ชีวิตพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว รู้จักช่วยเหลือ ตนเองและรู้จักช่วยเหลืองานในครอบครัว แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ช่วยเหลือผู้อื่น รู้จัก วิเคราะห์รายรับ-รายจ่ายของตนเอง สอนให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งของ ตระหนักถึงคุณค่าของ เงินทอง จะได้ฝึกนิสัยประหยัด ฝึกจิตสำนึกและนิสัยพอเพียง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 ก : 30)

ตารางที่ 2 มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 1

ประถมศึกษาปีที่ 1	ประถมศึกษาปีที่ 2	ประถมศึกษาปีที่ 3
1. รู้จักช่วยเหลือตนเอง 2. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด 3. รู้จักการออม 4. รู้จักการแบ่งปันสิ่งของที่มีให้กับผู้อื่น	1. ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองและครอบครัวอย่างมีความรับผิดชอบ 2. รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า 3. มีวินัยในการใช้จ่าย 4. รู้จักการแบ่งปันสิ่งของช่วยเหลือผู้อื่น 5. ปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสุข	1. รู้จักช่วยเหลือครอบครัวและชุมชน 2. รู้จักเลือกใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและคุ้มค่า 3. วิเคราะห์รายรับ- รายจ่ายของตนเอง 4. รู้จักเสียสละ แบ่งปันทรัพยากรที่มี เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม 5. ซื่อซมและปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีความสุข

ช่วงชั้นที่ 2 ฝึกให้เด็กรู้จักประยุกต์ใช้หลักความพอเพียงในโรงเรียน และมีส่วนร่วมในการสร้างความพอเพียงระดับ โรงเรียนและชุมชนใกล้เคียง โดยเริ่มจากการสำรวจทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียนและชุมชน มีส่วนร่วมในการดูแลบำรุงรักษาทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งด้านวัตถุ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และรวบรวมองค์ความรู้มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน และเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 ก : 31)

ตารางที่ 3 มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 2

ประถมศึกษาปีที่ 4	ประถมศึกษาปีที่ 5	ประถมศึกษาปีที่ 6
1. เข้าใจหลักคิดเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	2. ปฏิบัติตนตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจระบบและวิธีการดำเนินงานขององค์กรในชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ประถมศึกษาปีที่ 4	ประถมศึกษาปีที่ 5	ประถมศึกษาปีที่ 6
2. สำรวจ สภาพปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมในชุมชน และ เสนอแนะทางแก้ปัญหา 3. เข้าใจสภาพรายรับ-รายจ่าย ของตนเอง และวางแผนการ ใช้จ่ายตามหลักแนวคิดของ เศรษฐกิจพอเพียง 4. สำรวจและเห็นคุณค่าของ ภูมิปัญญาท้องถิ่น	2. วิเคราะห์การใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลใน ชุมชน 3. เข้าใจสภาพรายรับ- รายจ่ายของครอบครัว และนำ หลักคิดพอเพียง มาลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว 4. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ และเผยแพร่ภูมิปัญญา ท้องถิ่นของชุมชน	2. อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ตามหลักแนวคิด ของเศรษฐกิจพอเพียง 3. วิเคราะห์วางแผนและ จัดทำบันทึกรายรับ-รายจ่าย ของตนเองและครอบครัว อย่างมีประสิทธิภาพ รวบรวมองค์ความรู้ของภูมิ ปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้

ช่วงชั้นที่ 3 ประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน สามารถสำรวจแล้ววิเคราะห์ความพอเพียงในระดับต่าง ๆ และในมิติต่าง ๆ ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมในชุมชนใกล้ตัว เห็นคุณค่าของการใช้หลักพอเพียงในการพัฒนาชุมชน และสามารถนำหลักการพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของแต่ละคน จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่ความพอเพียงได้ในที่สุด (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 ก : 32)

ตารางที่ 4 มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 3

มัธยมศึกษาปีที่ 1	มัธยมศึกษาปีที่ 2	มัธยมศึกษาปีที่ 3
1. รู้และเข้าใจประวัติความเป็นมา ความหมาย หลักปรัชญาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำหลักการแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ของตนเอง ครอบครัว และชุมชน	1. สำรวจวิเคราะห์ปัญหาแนวทางแก้ไข การพัฒนาชุมชนด้านสังคม เศรษฐกิจบนพื้นฐานของหลักเศรษฐกิจพอเพียงมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพัฒนาชุมชน ด้านสังคม เศรษฐกิจ บนพื้นฐานของหลักเศรษฐกิจพอเพียง	1. สำรวจ วิเคราะห์ ปัญหาแนวทางแก้ไข การพัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นฐานของหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ช่วงชั้นที่ 4 เตรียมคนให้เป็นคนที่ดี สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศชาติได้ โดยเน้นเข้าใจความพอเพียง ระดับประเทศ และการพัฒนาประเทศภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 ก : 32)

ตารางที่ 5 มาตรฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 4

มัธยมศึกษาปีที่ 4	มัธยมศึกษาปีที่ 5	มัธยมศึกษาปีที่ 6
1. เข้าใจและวิเคราะห์การบริหารจัดการองค์กรวิสาหกิจชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจและวิเคราะห์การพัฒนาประเทศ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	1. เข้าใจ และวิเคราะห์การพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปได้อย่างสมดุล ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. ตระหนักในความสำคัญของการบริหารจัดการองค์กรวิสาหกิจชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2. ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	2. ตระหนักในความสำคัญของการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปได้อย่างสมดุล ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. นำแนวทางการพัฒนาประเทศ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต	3. นำแนวทางการพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต	3. นำหลักการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปได้อย่างสมดุล ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

6. การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา

สุเทพ ชนะบวรสกุล (2551 : 18) ได้กล่าวไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2551 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีการต่อยอดคกคทวทวคุณธรรมนำความรู้ให้ขึ้นไปตามกลยุทธที่กำหนดไว้ จึงให้การสนับสนุนสร้างความเข้มแข็งให้กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่าง โดยทางด้านกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้นำผลการวิจัยมาวางแผนพัฒนาด้วยการจัดประชุมสัมมนาผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เหมาะสมสำหรับให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้ศึกษาทำความเข้าใจ สามารถน้อมนำไปปฏิบัติได้

ส่วนด้านขยายผลสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ความสำคัญและส่งเสริมสถานศึกษาที่เป็นแบบอย่างให้มีความเข้มแข็ง เพื่อเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยจัดอบรมเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจให้แก่ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูเพิ่มขึ้นในทุกเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา 890 แห่งทั่วประเทศ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายหรือดำเนินการอื่น ๆ เท่าที่จำเป็น ในปี พ.ศ. 2552 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะส่งเสริมสนับสนุนให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกแห่งจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อเน้นการกระตุ้นเร่งเร้าการขับเคลื่อน อีกทั้งจะสนับสนุนงบประมาณให้กับสถานศึกษาเศรษฐกิจพอเพียงแบบอย่างให้มีความเข้มแข็งเป็นแหล่งเรียนรู้ในระดับชุมชนได้

นิรุต ถึงนาค (2551 : 21) ได้กล่าวไว้ว่า ในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้นั้น จำเป็นจะต้องพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง และสร้างแรงจูงใจในระบบการจัดการศึกษาให้บุคลากรเหล่านั้น สนใจและอยากปฏิบัติตนและปฏิบัติหน้าที่ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ครูคือบุคลากรอันดับแรกที่จะต้องพัฒนา เพราะครูถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังสิ่งต่าง ๆ ให้แก่เด็ก ดังนั้นครูจึงควรได้รับการส่งเสริมให้ความรู้ ความเข้าใจในแก่นของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้สามารถถ่ายทอดและปลูกฝังปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กได้ ในการปลูกฝังให้เด็กรู้จักความพอเพียงคงจะต้องเป็นผู้ที่มีความพอเพียงที่เป็นแบบอย่างที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต้องมีสติในการเลือกรับข้อมูลต่าง ๆ ที่เข้ามา รู้จักเลือกรับและรู้จักต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ หมั่นศึกษา เพิ่มพูนความรู้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ไม่ก้าวกระโดดในการเลือกรับข้อมูลนั้น ต้องรู้จักพิจารณารับ และรู้จักแก้ไขปัญหาวางอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ประเมินความรู้ และสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา เป้าหมายสำคัญของการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ คือ การทำให้เด็กรู้จักความพอเพียง ปลูกฝังอบรม บ่มเพาะให้เด็กมีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยสอดแทรกแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร และสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

ปริญญช พินุลศรวุฑ (2549 : 13 - 15) ได้กล่าวไว้ว่า ควรส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ก่อน ครูก็จะได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กได้ ครูจะสอนให้เด็กรู้จักพอ ครูจะต้องรู้จักพอก่อน โดยอยู่อย่างพอเพียง และเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับเด็ก มีสติในการเลือกรับข้อมูลต่าง ๆ รู้จักเลือกรับและรู้จักต่อยอด

องค์ความรู้ที่มีอยู่หมั่นศึกษา เพิ่มพูนความรู้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ไม่ก้าวกระโดด ในการเลือกรับข้อมูลนั้นต้องรู้จักพิจารณาและรู้จักแก้ไขปัญหอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ประเมินความรู้และสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา เตรียมพร้อมที่จะรับมือกับสภาพ และผลจากการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ได้อย่างรอบคอบและระมัดระวัง การทำให้เด็กรู้จักความพอเพียง ปลูกฝัง อบรม บ่มเพาะ ให้เด็กมีความสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยสอดแทรกปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร สารการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อสอนให้เด็กรู้จักใช้ชีวิต ได้อย่างสมดุลตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ รู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมเห็นคุณค่า วัฒนธรรมและค่านิยมความเป็นไทยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ รู้ว่าตนเองเป็นองค์ประกอบหนึ่งในสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของโลก การกระทำของตน ย่อมมีผลและเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมในโลกที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ ครูต้องรู้จักบูรณาการการเรียนการสอนให้เด็กและเยาวชนเห็นถึงความเชื่อมโยงในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สังคมและเศรษฐกิจ ครูต้องใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นปัจจัยในการจัดการเรียนรู้ เริ่มต้นและปลูกฝังโดยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น กิจกรรมรักษ์สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน การกำจัดขยะในการสำรวจทรัพยากรของชุมชน เป็นต้น

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาสรุปสาระสำคัญได้ว่า ครูต้องเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อน ต้องรู้จักการวิเคราะห์ปัญหา เข้าใจปัญหาที่เกิดจากความไม่พอเพียง โดยให้เด็กมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหบนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม ด้านคุณธรรมควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในใจเด็กก่อน ครูต้องคิดหาวิธีที่จะสอดแทรกกิจกรรมการเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในวิถีคิดและวิชาการต่าง ๆ จัดกิจกรรมกลุ่มให้นักเรียนได้ร่วมคิด ร่วมทำรู้จักแบ่งหน้าที่ตามความสามารถของเด็ก กิจกรรมทั้งหมดเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมทุกฝ่าย โดยสถานศึกษาควรให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสอดแทรกเข้าไปในกระบวนการเรียนรู้สอนให้เด็กพึ่งตนเองให้ได้ก่อน จนสามารถเป็นที่พึ่งของคนอื่นในสังคมได้ต่อไป

7. การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริที่เน้นแนวเพื่อเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ พ.ศ. 2517 ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2548 : 78)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับสามารถใช้เป็นวิถีการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตน ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติให้มีความก้าวหน้าทันต่อยุค โลกาภิวัตน์ ดังนั้นการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาสู่สถานศึกษา โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาและหลักการ ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถยึดมั่นในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิต การที่ผู้เรียนซึ่งจะเป็นกำลังหลักของประเทศชาติในอนาคตมีแนวการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ย่อมทำให้สังคมไทยมีความสุขและความเจริญอย่างยั่งยืน

การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนนั้นจะเน้นในสาระสำคัญ 2 ประการ คือ แนวการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สิริวรรณ ศรีพหล. 2550 : 5 - 20)

1. แนวทางการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
รูปแบบการจัดหลักสูตรเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดหลักสูตรทำได้หลายรูปแบบด้วยกัน ดังนี้

1.1 การสอดแทรกหรือบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้
ทุกกลุ่มที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
โดยที่สาระของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจึงสามารถสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษา และพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ

การจัดการเรียนการสอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอาจไม่ต้องจัดสอนแยกเป็นวิชาหนึ่งต่างหากแต่อาจจัดสอดแทรกไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ปรากฏในหลักสูตรได้ การสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ขึ้นอยู่กับผู้สอนในแต่ละสาระการเรียนรู้จะวินิจฉัยว่าในแต่ละรายวิชา มีบทใดหรือหน่วยใดบ้างที่อาจสอดแทรกแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

ถ้าผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยซึ่งประกอบด้วยสาระที่ 1 การอ่าน สาระที่ 2 การเขียน สาระที่ 3 การฟัง การดู และการพูด สาระที่ 4 หลักการใช้ภาษา และสาระที่ 5 วรรณคดี และวรรณกรรม อาจสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในแต่ละสาระได้ เช่น เมื่อต้องการฝึกทักษะการอ่าน อาจให้ผู้เรียนอ่านพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือในสาระการเขียนอาจให้ผู้เรียนเขียนเรียงความเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เรียงความเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง การเห็นคุณค่าและใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เป็นต้น โดยให้ผู้เรียนไปค้นคว้าจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ แล้วรวบรวม ประมวลเป็นเรียงความเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อได้ฝึกทักษะการเขียนเรียงความแล้ว ผู้สอนอาจคัดเลือกเรียงความของผู้เรียนแล้วให้ออกมาอ่านและพูดสนทนาเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ปรากฏในเรียงความนั้น เป็นการฝึกทักษะการฟังและพูดได้ อีกด้วย

กรณีกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ผู้สอนอาจสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในโจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ รวมทั้งฝึกให้นักเรียนรู้การคิดอย่างมีเหตุผล โดยเฉพาะการแก้ปัญหา โดยฝึกเป็นนิสัย ซึ่งทักษะดังกล่าวมีความจำเป็นเมื่อผู้เรียนต้องดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ สามารถสอดแทรกหลักคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในสาระต่าง ๆ เช่น สาระที่ 2 ชีวิตกับสิ่งแวดล้อม โดยเน้นเรื่อง การไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม การจัดการและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างพอเพียง หรือในสาระที่ 5 พลังงาน เมื่อเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างพลังงานกับสิ่งแวดล้อมแล้ว อาจสอดแทรกแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องการใช้พลังงานอย่างประหยัด เป็นต้น หรือในสาระที่ 8 ธรรมชาติของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ควรให้ผู้เรียนได้เข้าใจว่า วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมและสิ่งแวดล้อมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และผู้เรียนจะนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้อย่างไร

ส่วนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นับเป็นสาระที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยในส่วนนี้จะกล่าวรายละเอียดไว้ในแนวทางการจัดหลักสูตรในรูปแบบที่ 2

กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาสามารถสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในการจัดการเรียนการสอนได้เช่นกัน เช่น ในสาระที่ 2 ชีวิตและครอบครัวที่กำหนดมาตรฐานไว้ว่า พ 2.1 เข้าใจและคุณค่าของชีวิตและครอบครัว เพศศึกษา และมีทักษะในการดำเนินชีวิต ผู้สอนชี้ให้ผู้เรียนเห็นว่า หลักคิดของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถทำให้ครอบครัวและการดำเนินชีวิตมีความสุขสงบอย่างแท้จริง หรือสาระที่ 4 การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพและการป้องกันโรค ผู้สอนสอดแทรกหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า ถ้าใช้ชีวิตอย่างพอเพียง พอประมาณในการบริโภค ชีวิตจะมีคุณภาพทำให้ร่างกายมีสุขภาพดีและปราศจากโรค เป็นต้น

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สามารถสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในสาระต่าง ๆ เช่น ในสาระที่ 3 นาฏศิลป์ ให้ผู้เรียนแสดงละครเชิงสร้างสรรค์เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ระหว่างการจัดกิจกรรมผู้เรียนยังได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน ซึ่งต้องมีความอดทน การช่วยเหลือ การแบ่งปันกัน ซึ่งคุณธรรมเหล่านี้เป็นคุณธรรมที่ปรากฏในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนในกลุ่มผู้ชมสามารถเห็นคุณค่าของปรัชญาดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เช่น สาระที่ 1 การดำรงชีวิตและครอบครัวที่กำหนดมาตรฐานไว้ว่า เข้าใจ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทักษะคุณธรรม มีจิตสำนึกในการใช้พลังงาน ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ผู้สอนอาจสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเรื่องของการใช้ทรัพยากรอย่างพอเพียงและใช้อย่างคุ้มค่า รวมทั้งการรักษาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ยั่งยืน หรือสาระที่ 2 การอาชีพควรเน้นการประกอบอาชีพที่สุจริต มีคุณธรรมและเจตคติที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นคุณธรรมของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ อาจสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในสาระต่าง ๆ เช่น สาระที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสาร ผู้สอนอาจสร้างบทสนทนาเพื่อให้ผู้เรียนฝึกการสื่อสาร โดยสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบทสนทนาควรเน้นการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง หรือฝึกการอ่านและการเขียน โดยให้ผู้เรียนไปรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้วนำมาเรียบเรียง โดยเขียนเรียงความแปลภาษาต่างประเทศ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนการสอนทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 สามารถสอดแทรกหรือบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้ทุกกลุ่มสาระ โดยผู้สอนต้องวิเคราะห์สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ และพิจารณาว่าบทเรียนใดสามารถสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเหมาะสม โดยสอดแทรกทั้งส่วนที่เป็นเนื้อหา เจตคติ คุณธรรม รวมทั้งทักษะที่ปรากฏในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 การสอดแทรกหรือบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม น่าจะเป็นที่นิยมและมีประสิทธิภาพมากที่สุดเพราะหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในส่วนของมาตรฐานการเรียนรู้โดยเฉพาะสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์นั้น มาตรฐาน ส 3.1 ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรงไว้ดังนี้

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค้ำรวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

ในการสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมนั้น มิใช่สอดแทรกไว้เฉพาะสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่สามารถสอดแทรกไว้ในทุกสาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ซึ่งประกอบด้วย สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ ดังมีรายละเอียด ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม วัฒนธรรม สาระนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปรัชญา ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ที่มุ่งศึกษามาตรฐานของความประพฤติของพลเมืองและการยกระดับภาวะทางจิต ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้ประสบการณ์และทักษะเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมที่ว่าด้วยหลักความประพฤติของคนดีและอุดมคติตามแนวความเชื่อของศาสนาที่ตนนับถือ ดังนั้นในสาระนี้จึงมุ่งให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับหลักจริยธรรม คุณธรรมในการควบคุมความ

ประพจน์สามารถนำเอาความเชื่อและความศรัทธาทางศาสนาเป็นแนวทางให้ผู้เรียนมีอุดมคติในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามหลักศาสนา เพื่อพัฒนาตนให้เป็นคนดี ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข (กรมวิชาการ. 2544 : 16)

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต สาระนี้มุ่งศึกษาาระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมมีวัฒนธรรม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นกลุ่ม ศึกษาสถาบันทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม มุ่งให้เกิดความเข้าใจต่อระบบการเมืองการปกครองโดยเฉพาะบทบาทและหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กรมวิชาการ. 2544 : 16 - 17)

จากความสำคัญของสาระดังกล่าวเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาทและหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศ ให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข การเป็นพลเมืองดีของประเทศ ต้องรู้จัก การดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ผู้สอนสามารถชี้ให้ผู้เรียนเห็นว่า แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ อยู่อย่างพอประมาณยึดทางสายกลาง มีเหตุผล รวมทั้งมีภูมิคุ้มกันในตัวจะเป็นการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระนี้มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจว่า มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความต้องการและความจำเป็นที่ไม่จำกัด ในขณะที่ต้องการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมท่ามกลางทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ดังนั้นจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ตลอดจนบทบาทของเทคโนโลยีที่มีต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจมีความสามารถที่จะฉลาดเลือกประเมิน คัดพิจารณาผลที่เกิดจากทางเลือกและตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ (กรมวิชาการ. 2544 : 17)

จากความสำคัญของสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ผู้สอนสามารถสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ได้เกือบทุกบทเรียน และเมื่อวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 2 ข้อ คือ ส 3.1 และ ส 3.2 ที่กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตการบริโภค ที่เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด มีประสิทธิภาพ และคุ้มค้ำรวมทั้งเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ นับว่าเป็นสาระที่มุ่งเน้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง ทั้งนี้ผู้สอนต้องให้ผู้เรียนเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคและบริการซึ่งเป็นสาระสำคัญของการเรียนเศรษฐศาสตร์นั้น ปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงสามารถเข้าไปเกี่ยวข้องได้ โดยเน้นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต้องมุ่งเน้น
ความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน อันเป็นเป้าหมายหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ สาระนี้มุ่งให้ผู้เรียนมีความเข้าใจว่า
วิวัฒนาการการดำเนินชีวิตของมนุษยชาตินั้น มีการสั่งสมมาตามกาลเวลาอย่างต่อเนื่อง และ
เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การศึกษาเรื่องราวในอดีต ทำให้เกิดการเรียนรู้ว่า มนุษย์ในอดีต
เผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ในเวลาต่อมาอย่างไร อันจะเป็นการสร้างประสบการณ์ทางเลือกในการ
ดำรงชีวิตแก่คนรุ่นหลังต่อไป (กรมวิชาการ. 2544 : 17)

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ที่กล่าวข้างต้นผู้สอนสามารถสอดแทรก
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปได้เช่นกัน โดยเฉพาะประวัติความเป็นมาของระบบเศรษฐกิจของ
ประเทศไทย ซึ่งจะเห็นได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีรากฐานมาจากระบบเศรษฐกิจ ไทย
ในอดีต นอกจากนั้นผู้สอนยังอาจชี้ให้เห็นถึงความผิดพลาดของสถานการณ์เศรษฐกิจที่เกิดขึ้น
ในประเทศ จนทำให้เกิดวิกฤตการณ์มาแล้ว นอกจากนั้น อาจยกตัวอย่างการดำเนินชีวิตของ
บรรพชนในประวัติศาสตร์ ในแง่ของการใช้ชีวิตอย่างเศรษฐกิจพอเพียง หรือบรรพชนของ
ประเทศมีกระบวนการคิดคือ คิดอย่างไรที่นำไปสู่การดำรงชีวิตด้วยความสงบและประเทษมี
ความรักสามัคคีกัน การสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในสาระนั้นผู้สอนสามารถ
วิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้นว่า เนื้อหาสาระของบทเรียนใดที่เกี่ยวข้องกับ
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบ้าง

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ สาระนี้มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจในเรื่องมิติสัมพันธ์ทาง
ภูมิศาสตร์กับสภาพสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ปรากฏในโลกความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และต่อการ
ดำรงชีวิตของมนุษย์ มุ่งให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ในการศึกษา
ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในเชิงมิติสัมพันธ์ ทั้งในส่วนของประเทศไทยกับโลกที่
เราอาศัยอยู่ มีความสามารถที่จะอธิบายลักษณะ ตำแหน่งแหล่งที่ แบบแผนและกระบวนการ
ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปรากฏการณ์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม คิด
วิเคราะห์ และตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลต่อสังคม คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง
กับผลประโยชน์ของชาติและผลกระทบที่มีต่อโลก (กรมวิชาการ. 2544 : 18)

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์นี้ ผู้สอนสามารถสอดแทรกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้
เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การดำรงชีวิตของมนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและ
ทรัพยากรธรรมชาติ โดยชี้ให้เห็นถึง การทำลายสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือย
จนทำให้เป็นภัยต่อมนุษย์เอง เพื่อการแก้ไขปัญหา ผู้สอนอาจสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจ

พอเพียงว่า เมื่อนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตแล้ว มนุษย์จะอยู่กับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยใช้อย่างเพียงพองบประมาณ จะทำให้ทรัพยากรไม่สูญหายไปก่อนเวลาอันควร การไม่เบียดเบียนธรรมชาติ บำรุงรักษาธรรมชาติ จะทำให้ชุมชนประเทศ รวมทั้ง โลกมีการพัฒนาที่สมดุล มั่นคงและ ยั่งยืนอย่างแท้จริง

การสอดแทรกหรือบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทั้ง 5 กลุ่มสาระนั้น ผู้สอนต้องวิเคราะห์คำสำคัญ (Keywords) สาระสำคัญ (Concepts) ตลอดจนหลักการ (Generalization) ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ ความสำคัญออกมา รวมทั้งวิเคราะห์และสังเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ในสาระที่ 5 ในแต่ละช่วงชั้น เมื่อจะจัดทำคำอธิบายรายวิชา จึงบูรณาการสาระสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ได้อย่างเหมาะสม

1.3 การจัดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรายวิชาหนึ่ง

รูปแบบการจัดหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอีกแนวทางหนึ่ง คือ การจัดเป็นรายวิชาหนึ่งอีกต่างหากซึ่งก็เป็นที่ยอมรับเช่นกัน โดยจัดเป็นสาระเพิ่มเติมไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หรือเป็นสาระเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ก็ได้ การจัดเป็นรายวิชาต่างหากนี้สามารถจัดได้ทุกช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นที่ 1-4

ตัวอย่างรายวิชาที่อาจจัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม เช่น

1.3.1 หลักธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.2 การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง

1.3.3 การสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.4 ระบบเศรษฐกิจโลกกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.5 การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

1.3.6 โครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตาม

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1.3.7 การขับเคลื่อนหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ฯลฯ

แนวการจัดหลักสูตรในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 แนวทางนั้น
 การจัดหลักสูตรในลักษณะหลักสูตรเกลียวสว่าน (Spiral Curriculum) หมายถึง การจัดเนื้อหา
 หรือหัวข้อเดียวกันไว้ในทุกระดับชั้น แต่มีความยากง่ายและความลึกซึ้งแตกต่างกัน

8. แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควรให้
 ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ จนเป็นพื้นฐานให้
 นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะนำเสนอต่อไปนี้
 อาจเป็นแนวทางให้ผู้สอนนำไปจัดกิจกรรมในชั้นเรียนได้ดังนี้

8.1 กิจกรรมการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจในค่านิยม
 (Value Clarification) การทำความเข้าใจในค่านิยมเป็นวิธีการหนึ่งในการพัฒนาคุณธรรม
 จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นหาหรือทำความเข้าใจในค่านิยมที่ตน
 ยึดถือ รวมทั้งช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างค่านิยมที่เกิดขึ้นกับตนเองและค่านิยมที่เป็น
 ส่วนรวมอีกด้วย การทำความเข้าใจในค่านิยม จะเป็นวิธีการที่ช่วยผู้เรียนที่ยังไม่มีความ
 กระจ่างในค่านิยมของตนเอง เกิดความมั่นใจ เข้าใจและเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนคิด สิ่งที่ตนยึดมั่น
 เชื้อถือและสิ่งที่ตนเลือกกระทำลงไป การพัฒนาค่านิยมโดยการทำความเข้าใจในค่านิยมเป็น
 การให้ผู้เรียนค้นหาค่านิยมด้วยตนเอง ไม่ได้เน้นที่เนื้อหาว่า ควรพัฒนาค่านิยมอะไร แต่จะเน้น
 วิธีการที่จะให้มีค่านิยมมากกว่า

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียง ผู้สอน
 อาจใช้เทคนิคของเอกสารค่านิยม (Value Sheet) โดยจัดทำเอกสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
 เช่น การดำเนินชีวิตแบบพอเพียง ให้ผู้เรียนอ่านเอกสารดังกล่าว แล้วใช้คำถามเพื่อเป็นสื่อให้
 ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ผู้เรียนจะทำความเข้าใจ โดยวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ แล้ว
 เปรียบเทียบกับค่านิยมที่ตนเองมีอยู่ ผู้เรียนจะตัดสินใจเลือก โดยใช้เหตุผลและข้อมูลประกอบ
 เมื่อเห็นคุณค่าของค่านิยมเศรษฐกิจพอเพียงจะนำไปสู่การปฏิบัติ เป็นต้น

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจในค่านิยมนี้
 นับว่าเหมาะสมที่ผู้สอนจะนำไปใช้เพื่อจัดการเรียนการสอนเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
 เพราะการให้ผู้เรียนมีค่านิยมเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ควรให้ผู้เรียน ได้พิจารณาเลือกจนเห็น
 คุณค่า และนำไปสู่การปฏิบัติจนเกิดเป็นนิสัย

8.2 กิจกรรมการเรียนการสอนโดยการอภิปราย เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนแบบหนึ่งที่มีมุ่งให้ได้รับประสบการณ์ของการทำงานแบบมุ่งให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ของการทำงานแบบกลุ่ม เน้นการแสดงบทบาทของสมาชิกในกลุ่มเกี่ยวกับการเสนอความคิดเห็นต่อปัญหาหรือประเด็นที่นำมาเพื่อถกเถียงและยังต้องการให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจกระบวนการสอนแบบอภิปรายจึงเป็นเทคนิคเบื้องต้นที่สำคัญมากในการช่วยให้การทำงานกลุ่มมีประสิทธิภาพ

การจัดกิจกรรมแบบอภิปรายนั้นสิ่งที่จะต้องคำนึงมากที่สุดคือ การกำหนดหัวข้อหรือประเด็นการอภิปราย เพราะถ้าหัวข้ออภิปรายมีประโยชน์หรือเป็นที่สนใจต่อผู้อภิปรายแล้วการอภิปรายจะมีคุณค่าและบรรลุเป้าหมาย ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน

การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครูผู้สอนอาจใช้วิธีการอภิปรายโดยตั้งประเด็นหรือหัวข้อที่เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แล้วให้ผู้เรียนอภิปรายแสดงความคิดเห็น ผู้เรียนจะแสดงความรู้ และทัศนคติของตนเองออกมา และยังมีโอกาสรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนคนอื่นๆ ทำให้มีการพัฒนาความรู้เรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักปรัชญาที่นำไปสู่การปฏิบัติอย่างถูกต้อง

8.3 กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง สถานการณ์จำลอง คือ การนำเอาสถานการณ์จริงมาจัดใหม่หรือจำลองแต่พยายามให้มีสภาพใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด แล้วให้ผู้เรียนอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ เพื่อแก้ปัญหาหรือปฏิบัติงาน การจัดสถานการณ์จำลองให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสฝึกแก้ปัญหา การควบคุมสถานการณ์ การตัดสินใจ ตลอดจนทักษะที่ได้รับจากการฝึกฝนดังกล่าวแล้ว จะทำให้เขาคุ่นเคยและเมื่อพบกับสถานการณ์คล้าย ๆ กัน จะสามารถควบคุมสถานการณ์นั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น สถานการณ์จำลองในการซื้อขาย สถานการณ์จำลองในการบริหาร เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น ผู้สอนอาจนำสถานการณ์ที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของครอบครัว การประกอบอาชีพในชุมชน สภาพเศรษฐกิจของชุมชนหรือประเทศ เป็นต้น มาจำลองให้เหมือนจริงไว้ในห้องเรียน แล้วให้ผู้เรียนเข้าไปอยู่ในสถานการณ์นั้น ๆ เป็นการฝึกทักษะการเผชิญกับสถานการณ์จำลอง ผู้สอนอาจแนะนำให้ผู้เรียนใช้แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวในการแก้ปัญหาหรือแนวทาง โดยแสดงความคิดเห็นต่อสถานการณ์จำลองนั้น ๆ

8.4 กิจกรรมการเรียนการสอนแบบร่วมมือ การเรียนการสอนแบบร่วมมือเป็นกิจกรรมการเรียนอย่างหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน โดยผู้สอนจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่มในลักษณะกลุ่มย่อย ซึ่งประกอบสมาชิกในกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันไปให้มาทำงานร่วมกันและรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งสมาชิกในกลุ่มจะต้องรับผิดชอบหน้าที่ที่ตน รับผิดชอบหมายเท่า ๆ กันต้องรับผิดชอบต่อกลุ่มด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนแบบร่วมมือจะช่วยให้ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การช่วยเหลือพึ่งพากัน อันเป็นผลให้การทำงานกลุ่มบรรลุ เป้าหมาย

หลักการพื้นฐานของการเรียนรู้แบบร่วมมือนั้น สมาชิกในกลุ่มมีการพึ่งพาอาศัยกันและกันในทางบวก ร่วมกันทำงาน เพื่อให้งานของกลุ่มประสบความสำเร็จ สมาชิกในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์แบบส่งเสริมกัน มีการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังข้อเสนอแนะของสมาชิกเอาใจใส่ต่อสมาชิกด้วยกันและมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สมาชิกในแต่ละกลุ่มแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่องานที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งสมาชิกมีการใช้ทักษะการทำงานกลุ่ม ทักษะการทำงานเป็นกลุ่มที่จะช่วยให้กลุ่มประสบความสำเร็จ เช่น ทักษะการเป็นผู้นำ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการสื่อสาร เป็นต้น

จากการคุณค่าของการเรียนการสอนแบบร่วมมือ โดยเฉพาะส่วนที่เป็นการทำงานร่วมกันโดยสมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกันนั้นจะเห็นชัดว่า สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการช่วยเหลือ เกื้อกูล แบ่งปัน เพื่อให้ชุมชนมีการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

8.5 กิจกรรมการเรียนการสอนโดยแก้ปัญหา เป็นวิธีการสอนแบบหนึ่งที่มีมุ่งให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบ หรือแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยเสนอในรูปแบบของคำถามหรือปัญหาที่น่าสนใจ แล้วให้ผู้เรียนหาทางแก้ไขปัญหานั้น กิจกรรมดังกล่าวได้ใช้ขั้นตอนของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ 1) การกำหนดปัญหา 2) การตั้งสมมติฐาน 3) การเก็บและการรวบรวมข้อมูล 4) การวิเคราะห์ข้อมูล และ 5) การสรุปผล กิจกรรมแบบการแก้ปัญหาสามารถนำไปใช้กับทุกกลุ่มสาระทุกวิชาตลอดจนใช้ได้กับการจัดกิจกรรมทั้งเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ผู้สอนอาจใช้วิธีการแก้ปัญหาเช่น เสนอเรื่องปัญหา ความยากจนของชุมชนหรือของประเทศแล้วให้ผู้เรียนแก้ปัญหาตามขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น โดยให้ผู้เรียน ร่วมกันคิดแก้ปัญหา โดยใช้แนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นพื้นฐานในการแก้ปัญหา เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ในการเรียนการสอนด้วยวิธีการแก้ปัญหานั้น เป็นวิธีการที่ น่าสนใจมากเพราะมุ่งที่ตัวผู้เรียนให้เป็นผู้แก้ปัญหานั้น ผู้เรียนจะเรียนรู้ว่าบทบาทและหน้าที่ ของพลเมืองดี เมื่อเผชิญกับปัญหาจะมีวิธีการแก้ปัญหและการตัดสินใจอย่างไรจึงจะถูกต้อง ที่สุด ดังนั้น การนำกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการแก้ปัญหามาใช้จัดการเรียนการสอนเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปแก้ปัญหา เมื่อต้องพบกับวิกฤติหรือปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต

สรุปได้ว่า แนวการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนและแนวทางการจัดกิจกรรมการ เรียนการสอนเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่นำเสนอไปแล้วนั้น เพื่อให้ผู้เรียน โดยเฉพาะ ผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อจัดการเรียนการสอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บรรลุผลโดยเป้าหมายสำคัญคือ มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนนำไปปฏิบัติ ให้บังเกิดผลในการดำเนินชีวิตและการทำงานเพื่อให้ชีวิตมีคุณค่าอย่างแท้จริง เมื่อเยาวชนมี วิธีการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องแล้ว ย่อมกลับมาเป็นกำลังสำคัญของประชาชนและประเทศต่อไป ทำให้การพัฒนาประเทศเกิดความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน ในที่สุด

การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการศึกษาในสถานศึกษามีงานด้านต่างที่สำคัญ (พัชญา ะไลใจ. 2553 : 36-56) ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการศึกษา

รัตนา วงศ์ยะรา (2550 : 9) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารจัดการศึกษา หมายถึง การ จัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตาม เป้าหมายการบริหารจัดการศึกษา จะมุ่งเน้นความสำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพด้วย โดยจะพยายามใช้ยุทธศาสตร์การบริหารเพื่อให้ได้ประสิทธิภาพใน 2 เรื่อง คือ ใช้คนทำงานเท่าเดิม แต่ได้งานมากขึ้น โดยคุณภาพของงานต้องดีเท่าเดิม หรือดีกว่า เดิมได้งานเท่าเดิม และใช้คนทำงานน้อยลง โดยได้คุณภาพของงานเท่าเดิมหรือดีกว่าเดิม การที่ จะใช้ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้ได้ประสิทธิภาพใน 2 เรื่องดังกล่าว จึงมีความ จำเป็นที่ผู้บริหารยุคใหม่จะต้องนำ “นวัตกรรม” และ “เทคโนโลยีสารสนเทศ” มาใช้ในการ บริหารจัดการศึกษามากขึ้น

เจริญ อภิไชย (2551 : 21) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารสถานศึกษาโดยการนำ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการจัดการสถานศึกษา

ส่วนในการสนับสนุนในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาได้อย่างเหมาะสม

1. การวางแผน

วันทนา เมืองจันทร์ (2542 : เว็บไซค์) ได้กล่าวไว้ว่า การกำหนดเป้าหมายคุณภาพของผู้เรียนกำหนดมาตรฐานคุณภาพ มีการวางแผนบริหารจัดการให้มีการกำหนดระบบงานสร้างกลไกความรับผิดชอบที่ชัดเจนมีการปรึกษาหารือ เพื่อให้บุคลากรทุกคนเห็นพ้องต้องกันแล้ว จึงมอบหมายงานตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละคน ขณะเดียวกันก็ร่วมกันคิดกลยุทธ์หรือกลยุทธ์ เพื่อหาทางพัฒนาการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียน เช่น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือจากสถานศึกษาอื่นจากผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาครูผู้สอนและดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดระบบการประเมินผลอย่างครบวงจร พร้อมทั้งวางแผนการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นการปฏิรูปการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญก็ย่อมจะสัมฤทธิ์ผล ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นผู้เริ่มและเป็นผู้นำทางวิชาการอย่างมีคุณภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การที่จะเป็นผู้นำที่มีศักยภาพเช่นนี้ได้ ผู้บริหารจะต้องมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง พัฒนาคู และผู้เรียน ให้ได้พัฒนาไปตามศักยภาพอย่างมีคุณภาพ ด้วยการเป็นผู้วางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้บังเกิดผลสูงสุดแล้วผู้บริหารยังต้องบทบาทในการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการจัดการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพอีกด้วย ดังนั้น ถ้าผู้บริหารไม่ตระหนักในความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและละเลยไม่สนับสนุน ส่งเสริมให้ครูได้จัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การปฏิรูปการเรียนรู้อาจจะไม่บังเกิดผลตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

กรมวิชาการ (2544ข : 6 - 7) ได้กล่าวไว้ว่า การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายสถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อมองอนาคตว่า โลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัวปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชนร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษาแสดงความประสงค์อันสูงส่ง หรือ

วิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียนที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกันในการกำหนดงานหลักที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษาพร้อมด้วยเป้าหมาย แผนปฏิบัติการ และการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงานแจ้งสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษาเพื่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสมตามหลักสูตรของสถานศึกษาและจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์โดยอาศัยบุคคลต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมนี้ เป็นกระบวนการที่มีพลังผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้นดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีทิศทางก่อให้เกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์ตั้งแต่มองสังคมของสถานศึกษา มีระบบและหน่วยสนับสนุนในการปฏิบัติงานเกิดขึ้นอย่างเป็นเครือข่ายเพียบพร้อม เช่น ระบบคุณภาพของหลักสูตรสาระการเรียนรู้ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีระบบสนับสนุนครูอาจารย์ เป็นต้น กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ด้วยวิธีดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การกำหนดสาระการเรียนรู้หรือหัวข้อเรื่องในห้องเรียนสนองตอบความต้องการของชุมชน

วิสัยทัศน์ เป็นเจตนารมณ์ อุดมการณ์ หลักการ ความเชื่อ อนาคตที่พึงประสงค์เป็นการคิดไปข้างหน้ามีเอกลักษณ์ สามารถสร้างศรัทธา และจัดประกายความคิดในสภาพการพัฒนาสูงสุด

ภารกิจ แสดงวิธีดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์และนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติ ต่อไป

เป้าหมาย กำหนดเป็นความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่สถานศึกษากำหนดและสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ (2550ก : 4) ได้มีนโยบายให้หน่วยงานในสังกัดและในกำกับร่วมประสานความร่วมมือระหว่างกันมีการดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา และกำหนดแผนดำเนินงานหลักไว้ 4 ประการ

1. การสร้างความรู้ความเข้าใจ โดยพัฒนามาตรฐานการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ ตลอดจนกิจกรรมส่งเสริมรูปแบบต่าง ๆ การพัฒนาบุคลากรเครือข่ายการประชาสัมพันธ์ สร้างความ เข้าใจ

2. การนำสู่การปฏิบัติ โดยนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ การสอนและการบริหารการจัดการในสถานศึกษา

3. การประสานความร่วมมือและเชื่อมโยงเครือข่าย โดยการจัดทำฐานข้อมูล
กลางเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา

4. การติดตามและประเมินผล โดยการพัฒนาตัวชี้วัดความพอเพียง
ของสถานศึกษาการติดตามผลงานในพื้นที่ การรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงาน
การประเมินผลนักเรียนนักศึกษา และประชาชนที่รับบริการ ตลอดจนการเชื่อมโยงผลงาน
ของครู/ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จกับการประเมินวิทยฐานะ

1.2 งานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการได้มีผู้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการ
ไว้ดังนี้

หวน พันธุพันธ์ (2540 : 6) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ เป็นการ
ดำเนินงานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับการนำหลักสูตร ไปใช้ การทำ
แผนการสอนการปรับปรุงการเรียนการสอน การใช้สื่อการสอน การประเมินผลการวัดผล
และการนิเทศการสอน เป็นต้น การบริหารการศึกษาเป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล
เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพคนจะมีคุณภาพคือมีความรู้ ความสามารถ ความคิด และความเป็น
คนดีได้ จะต้องมีการเรียนการสอนหรือจะต้องมีการบริหารงานวิชาการ นั่นเอง การบริหารงาน
วิชาการจึงถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารการศึกษา

ประชุม ผงผ่าน (2541 : 10) ได้กล่าวไว้ว่า งานวิชาการเป็นกระบวนการ
บริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอน การกำหนดนโยบาย
การวางแผนและจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

กมล ภูประเสริฐ (2545 : 5 - 6) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงานวิชาการ
ในสถานศึกษา หมายถึง การบริหารที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันเป็นเป้าหมาย
สูงสุดในภารกิจของสถานศึกษา ซึ่งคุณภาพการศึกษาที่คาดหวัง คือ คุณสมบัติอันพึงประสงค์
ที่จะเกิดแก่ผู้เรียน ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ทักษะ ความสามารถ สุขภาพกาย
สุขภาพจิต และคุณลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม

การบริหารงานวิชาการ เป็นงานที่สำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา
เนื่องจากการบริหารงานวิชาการ เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา เป็นเครื่องมือซึ่ง
ความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหาร
กิจกรรมในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการสอนของนักเรียนให้เกิดผลดี

มีประสิทธิภาพมากที่สุด และถือว่าการเรียนการสอนมีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งของ
การบริหารการศึกษาในโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552 : 32)

งานวิชาการ ถือเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการศึกษาในระดับสถานศึกษา
การบริหารงานวิชาการ เป็นกระบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน
เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายของการพัฒนาผู้เรียน (สำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1. 2552 : 2)

การบริหารวิชาการในยุคปฏิรูปการศึกษา โรงเรียนจะมีโอกาสตัดสินใจมาก
ขึ้น ทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจทางการศึกษาที่ให้สถานศึกษา รับผิดชอบการ
บริหารงานวิชาการ โดยตรง ปัจจัยความสำเร็จของงานวิชาการคือ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องรู้
เข้าใจ และมีทักษะในเรื่องต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. การพัฒนาสื่อและเทคโนโลยีการเรียนรู้
4. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
5. กระบวนการวัดประเมินผลและวิจัย
6. ระบบประกันคุณภาพภายใน

จากคำกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรม
ทุกอย่างในโรงเรียนที่เกี่ยวกับงานด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน สื่อและแหล่ง
เรียนรู้การวัดและประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และเกิดประโยชน์
สูงสุดแก่ผู้เรียน

1.3 งานอาคารสถานที่

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2545 : 5) ได้กล่าวว่า การสร้าง
บรรยากาศการเรียนรู้ ต้องมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้ กระตุ้นและให้กำลังใจผู้เรียนที่จะค้นคว้าหา
ความรู้ ซึ่งแนะวิธีการแสวงหาความรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์ มีการ
ถกเถียงแก้ปัญหา ทำงานร่วมกับเพื่อน รู้จักการวางแผนการปฏิบัติงาน เลือกวิธีการปฏิบัติการ
ตามแผนงาน และประเมินงาน มีการประชุมปรึกษาหารือประมวลข้อเท็จจริงหรือข้อมูลต่าง ๆ
มาวิเคราะห์หาข้อสรุปเป็นความรู้ที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550 : 227) ได้กล่าวว่า การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน
หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอน เพื่อช่วย

ส่งเสริมกระบวนการการเรียนรู้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยสร้างความสนใจใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาตลอดจนช่วยสร้างเสริมความมีระเบียบวินัยให้แก่ผู้เรียน

การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศในการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ (สุชาติ นันทะไชย. 2548 : 6) ดังต่อไปนี้

1.3.1 การจัดสภาพแวดล้อมทั่วไปทางกายภาพ ประกอบด้วยอาคารสถานที่ ห้องเรียน สถานที่อำนวยความสะดวกอื่น ๆ จัดให้มีความเป็นธรรมชาติที่ผสมกลมกลืนกับความทันสมัย และความเป็นไปได้ของท้องถิ่น อันเป็นแนวทางการปลูกฝังและส่งเสริมคุณลักษณะนิสัยศรัทธา ในค่านิยมความเหมาะสม กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม สุนทรียภาพความสะอาด ความมีระเบียบวินัยซึ่งเป็นพื้นฐานการนำไปสู่ค่านิยมการรู้จักที่จะใฝ่ความรู้ เพื่อระวังรักษาและพัฒนาให้สิ่งแวดล้อมที่รักนั้นอยู่ในสภาพที่ดีไปยาวนาน

1.3.2 การสร้างบรรยากาศในการเรียน โดยการจัดบรรยากาศในการเรียนที่ดี มีความสุขสนุกสนาน ครูและนักเรียนมีรอยยิ้มและเสียงหัวเราะ เป็นบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ไม่ตึงเครียด จะนำไปสู่บรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น ความศรัทธา ความไว้วางใจ ความเชื่อมั่น สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียนในชั้นเรียนด้วยหลักการได้รับการยอมรับรู้การยกย่องชมเชย การเปิดโอกาสการมีส่วนร่วม ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม ความเอื้ออาทร ความซื่อสัตย์ ความพากเพียร ความอดทน ด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง การดำเนินกิจการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดบรรยากาศในโรงเรียน การได้ประโยชน์จากอาคารเรียน ห้องเรียน ห้องปฏิบัติการห้องสมุด ห้องน้ำ ห้องพักรู สนามกีฬา รวมทั้งสถานที่พักผ่อน สภาพแวดล้อมและสาธารณูปโภคต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เพื่อให้เกิดความปลอดภัย ความสะดวกและเอื้อต่อการนำไปใช้

กล่าวโดยสรุปการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน เป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างราบรื่น ซึ่งประกอบด้วยการจัดสภาพห้องเรียน ได้แก่ อาคารสถานที่ ห้องเรียน และสื่อการเรียนรู้การสอน และปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนนั้น ก็จำเป็นที่ครูต้องคำนึงถึงด้วยเพราะจะสนับสนุนซึ่งกันและกันต่อกระบวนการเรียนการสอนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 งบประมาณ

การบริหารงานงบประมาณ เป็นเรื่องสำคัญอีกประการหนึ่ง เป็นเครื่องสนับสนุนในด้านการจัดการงบประมาณตามมาตรฐานการจัดการทางการเงินทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ การวางแผน งบประมาณ การคำนวณต้นทุนการผลิต การจัดระบบการจัดหาพัสดุ การบริหารทางการเงิน และการควบคุมงบประมาณ การรายงานทางการเงินและผลการดำเนินงาน การบริหารสินทรัพย์ และการตรวจสอบภายใน เพื่อให้งานด้านงบประมาณมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ระเบียบถูกต้องและเป็นปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2552 : 52)

การจัดการด้านงบประมาณและการเงิน มีแนวทางสอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจการบริหาร โดยให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นหน่วยงบประมาณ (Budgeting Entity) และหน่วยบริหารการเงิน (Financial Entity) ให้สถาบันศึกษาเป็นหน่วยบริหารการเงินที่สามารถกำหนดความต้องการงบประมาณของตนเอง โดยจัดทำงบประมาณผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และมีอิสระในการจัดการทรัพย์สินและหารายได้เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้มุ่งเน้นให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการช่วยระดมทรัพยากรและการลงทุนจากแหล่งต่าง ๆ โดยมีระบบตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล การใช้ทรัพยากรเพื่อความโปร่งใส และความรับผิดชอบ ดังนั้น งานงบประมาณและการเงิน จึงเป็นไปในลักษณะต้องให้ความสำคัญ อิสระ คล่องตัว ซึ่งเป็นไปตามแนวทางกระจายอำนาจ การบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน ควบคู่กับระบบการตรวจสอบเพื่อความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้ ภายใต้การบริหารจัดการทรัพยากรที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งกำหนดแนวทางหลายประการ เช่น จัดสรรงบประมาณรวมเป็นก้อน มุ่งที่แผนงานและผลงาน กำหนดมาตรฐานการจัดการทางการเงิน โดยให้มีการคำนวณต้นทุนกิจกรรมการบริหารสินทรัพย์ เป็นต้น การจัดทำระบบบัญชีตามเกณฑ์พึงรับพึงจ่าย และจัดให้มีระบบการตรวจสอบ เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว มีขั้นตอนที่ไม่ต้องผ่านการกลั่นกรองหลายขั้นตอนเกินความจำเป็น ทั้งนี้ การตัดสินใจทางงบประมาณและการเงิน จะอยู่ในระดับสถานศึกษามากที่สุด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1. 2552 : 3)

1.5 ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน

หวน พินธุพันธ์ (2540 : 8) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน เป็นการบริหารงานที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน เช่น การสอนให้นักเรียนนำความรู้ที่เรียน ไปใช้ที่บ้าน ที่ชุมชน และเผยแพร่แก่คนรอบข้างคนในชุมชนด้วย

การช่วยแก้ปัญหาในชุมชน การให้นักเรียนเข้าไปเรียนหรือฝึกงานในชุมชน การเชิญผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่าง ๆ ในชุมชนมาให้ความรู้แก่นักเรียน เป็นต้น การบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนนี้จะช่วยพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพได้เช่นกัน เพราะการให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ที่บ้าน และในชุมชน จะมีคุณภาพดีกว่าการเรียน เพื่อรู้อย่างเดียว การเชิญผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชาต่าง ๆ ในชุมชนมาให้ความรู้แก่นักเรียน หรือการให้นักเรียนเข้าไปเรียนหรือฝึกงานในชุมชนย่อมจะทำให้นักเรียนมีความรู้และประสบการณ์กว้างขวางยิ่งขึ้นแสดงว่า การบริหารงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน มีส่วนพัฒนาคนให้มีคุณภาพด้วยเช่นกัน ส่วนบุคลากรที่ดำเนินงานด้านนี้ ย่อมมีหลายฝ่ายด้วยกัน ทั้งฝ่ายวิชาการ ฝ่ายธุรการ และฝ่ายกิจการนักเรียน

ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน หมายถึง การติดต่อระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองนักเรียนในด้าน การให้ข้อมูล การรับข้อมูล การรับฟังความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะ การให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน และเพื่อความร่วมมือในการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียน

การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนที่พึงประสงค์ คือ โรงเรียนและชุมชนมีส่วนเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีเจตนาเดียวกัน ยังประโยชน์ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ในแนวราบเคารพซึ่งกันและกัน มีจิตสำนึก และจิตอาสา ร่วมกัน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมีบุคคลที่เป็น "สะพาน" เชื่อมความสัมพันธ์ ดังนี้

5.1 นักเรียน จะเป็นสะพานเชื่อมให้อย่างดี โดยใช้กิจกรรมที่นักเรียนเป็นผู้กระทำ เช่น โครงการเกษตรกรรมที่บ้าน การดูแลรักษาบ้านในฝัน ห้องสมุดเคลื่อนที่ โดยมีครูไปติดตามผลงานถึง บ้าน

5.2 ผู้บริหาร โรงเรียนและครู เป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดชุมชนอยู่แล้ว เมื่อได้รับเชิญไปร่วมเป็นเกียรติในงานต่าง ๆ ในชุมชน ควรถือโอกาสนั้นสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ประชาสัมพันธ์งานของโรงเรียน งานของชุมชน ตามโอกาสที่เอื้ออำนวย หรือร่วมกิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมปลูกต้นไม้ กิจกรรมทำความสะอาด และชุมชน เป็นต้น

5.3 ผู้ปกครองนักเรียนและผู้นำชุมชน ควรเชิญเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนทุกครั้ง เช่น งานวันเด็ก งานวันแม่แห่งชาติ งานกีฬาประจำปี งานแสดงนิทรรศการผลงานของครู นักเรียนที่สำคัญที่สุด คือ ให้ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้ มากที่สุด

5.4 โรงเรียน ควรเข้าไปเป็นที่ปรึกษากับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนอาจจะยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจเพียงพอ เช่น สารสนเทศและเทคโนโลยีประจำตำบล

ศูนย์ผลิตภัณฑ์อาชีพ งานบัญชีกลุ่มออมทรัพย์ ทิศทางการพัฒนาชุมชน การสร้างชุมชนให้เข้มแข็งเกษตรปลอดภัย ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สังคมอยู่เย็นเป็นสุข โดยอาจทำในลักษณะการเสวนากลุ่มเพื่อร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง จะทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าของโรงเรียน และสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นกับโรงเรียน

5.5 กิจกรรม โรงเรียนสามารถที่จะริเริ่มกิจกรรม ที่มีความสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน เป็นสะพานเชื่อมโยง ชุมชน และโรงเรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการกิจกรรม และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

5.6 ความต่อเนื่อง ความสม่ำเสมอ และทำอย่างต่อเนื่อง เป็นประจำจนกลายเป็นวัฒนธรรมขององค์กร และชุมชน จะนำไปสู่ความยั่งยืนในที่สุด

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนนั้น มีปัจจัยอันเป็นเงื่อนไขการเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนที่จัดนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์

5.6.1 ท่าทีของผู้บริหาร โรงเรียนและครู ท่าที สีดา การกระทำที่แสดงออกต่อชุมชนว่ามีความจริงใจ และเป็นประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด การไม่แปลกแยกจากวัฒนธรรมชุมชน และแสดงออกถึงความเคารพในศักดิ์ศรีของชาวบ้าน จะเป็นกลไกนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

5.6.2 การสร้างความคุ้นเคยกับสมาชิกของชุมชน ครูและผู้บริหารโรงเรียน ควรเข้าหาเข้าใจ เข้าถึงชาวบ้าน หรือผู้นำชุมชนก่อน ทำอย่างไรให้เกิดความรู้ ความรัก ความสนิทสนมก่อเกิดทั้งน้ำใจ ไมตรี ความมีสมานฉันท์เชิงญาติมิตร

5.6.3 ความเชื่อความศรัทธา ที่ชุมชนมีต่อโรงเรียน โดยเกิดจากการทำงานของผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่เสียสละ อุทิศและทุ่มเท เพื่อบุตรหลานของชุมชน ผนวกกับการเป็น ตัวแบบต้นแบบที่ดี จนเป็นที่ศรัทธา เชื่อถือ เชื่อมือ เชื่อมั่น ว่าเป็นที่พึ่งของบุตรหลาน และชุมชนได้ อันนี้จะนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ และความร่วมมือด้วยดี

5.6.4 การให้บริการทางวิชาการ โดยทำให้โรงเรียนเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนเป็นศูนย์รวมทางวิชาการ แหล่งรวบรวมข้อมูล ศูนย์รวมวัฒนธรรมและภูมิปัญญา โดยมีครูเป็นผู้นำทางปัญญาสามารถตอบสนองความต้องการทางประชาชนได้เต็มศักยภาพ เช่น ห้องสมุด แปลงสาธิตทางการเกษตร แหล่งอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สวนสมุนไพร เป็นต้น

5.6.5 การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของชุมชนในรูปแบบกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน การแสวงหาเครือข่าย เช่น Sister Schools เป็นต้น หรือมีส่วนร่วมด้วยช่วยกันจัดการศึกษา พัฒนาโรงเรียน การจัดการเรียนการสอน ทั้งในรูปแบบ กำกับส่งเสริม สนับสนุน ปรับปรุง พัฒนา คุณภาพการศึกษา ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน

5.6.6 การประชาสัมพันธ์ เป็นสิ่งจำเป็นที่โรงเรียนควรสร้างความเข้าใจที่ดีต่อชุมชน เพราะอาจมีบางสิ่งบางอย่างที่เข้าใจไม่ตรงกัน อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โรงเรียนควรมีรูปแบบประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายให้เข้าถึงชุมชน ได้ทุกที่ทุกเมื่อ ทุกโอกาส ที่เหมาะสม

5.6.7 กิจกรรมที่โรงเรียนจัดต้องสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากกว่าที่โรงเรียนจะได้รับฝ่ายเดียว สำคัญต้องสอดคล้องกับปัญหาปากท้อง เศรษฐกิจ และชีวิตจริง

จะเห็นได้ว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ยั่งยืนต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด คือ ผู้บริหาร โรงเรียน ครู และนักเรียน ต้องมุ่งมั่น จริงจัง และต่อเนื่อง จึงจะส่งผลให้เกิดการทำงานร่วมกันในลักษณะกัลยาณมิตรอย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า การบริหารการจัดการศึกษาที่ดีให้บรรลุสำเร็จผลตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในการบริหารการจัดการศึกษาประกอบไปด้วยการบริหารงานด้านการวางแผนเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ ปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย หรือกลยุทธ์ในการจัดการศึกษา งานวิชาการ งานอาคารสถานที่ งานงบประมาณ และงานความสัมพันธ์กับชุมชน ซึ่งงานต่าง ๆ เหล่านี้มีผลต่อการบริหารการจัดการศึกษา

2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ จึงต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเอง คือ หลักสูตรสถานศึกษาต้องครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน หลักสูตรสถานศึกษาจึงประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งหมดเป็นประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากร และผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัว ชุมชนท้องถิ่น วัด หน่วยงานและสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสองประการ ซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ให้แนวทางที่สำคัญ ซึ่ง

สถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้น ๆ ดังนี้ (ถวัลย์ มาศจรัส, 2550 : 106 - 110)

2.1 หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสุขและความเพลิดเพลินในการเรียนรู้ เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเข้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียนให้ได้มากที่สุด มีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ และประสบการณ์ให้ผู้เรียนพัฒนาความมั่นใจ ให้เรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระ ร่วมใจกัน

2.2 หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม และโดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกระหว่างถูกและผิด เข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ว่ามีอิทธิพลต่อตัวบุคคลและสังคม

สรุปได้ว่า การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรจะต้องสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา ผู้สอนต้องปรับปรุงกระบวนการสอน และประเมินกระบวนการสอนของตนเองเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลง และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การศึกษาจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ถ้าหลักสูตรมีการปรับปรุงให้เป็นไปตามความต้องการและความจำเป็นตลอดเวลา

2.2.1 การจัดการเรียนการสอน

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่กระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน สามารถดำเนินการได้ดังนี้ (สุชาดา นันทไชย, 2548 : 7 - 8)

1) การจัดหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาควรมีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันได้แก่

(1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

(2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

(3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นทั้งในอนาคตอันใกล้และไกล

(4) ค่านิยมการมีความรู้คู่คุณธรรม

2) การจัดหน่วยการเรียนรู้สถานศึกษา สถานศึกษาสามารถบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ประกอบด้วย 3 ห่วง 2 เงื่อนไขเข้าไปในหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นและทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือจัดเป็นหน่วยการเรียนรู้เฉพาะเรื่อง เช่น หน่วยการเรียนรู้ “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง” เพิ่มไว้ในกลุ่มการพัฒนาผู้เรียนในทุกระดับชั้น แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติ ประสบการณ์และวิถีชีวิตของนักเรียน โดยคำนึงถึงภูมิสังคมในแต่ละท้องถิ่นและนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกรอบแนวคิดในการจัดกิจกรรม

3) การจัดกิจกรรมสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สร้างเสริมคุณธรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลักษณะกิจกรรมควรเป็นกิจกรรมที่ปลูกเร้าให้ซึมซับกับลักษณะนิสัยของความพอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การคิดใคร่ครวญถึงผลที่เกิดจากการกระทำต่าง ๆ ความซื่อสัตย์ ความพากเพียรพยายาม ความอดทน ความรอบรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวัง ความรักในสิ่งแวดล้อมและท้องถิ่น ฯลฯ การสร้างเสริมคุณลักษณะดังกล่าวเป็นการสร้างพื้นฐานจิตใจให้คุ้นเคยกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนข้อมูลสารสนเทศ ควรมีทิศทางที่แน่นอน ชัดเจนว่าต้องการพัฒนาความสามารถของเด็กในเรื่องที่เกี่ยวกับสารสนเทศจนถึงขั้นของการมีทักษะเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทย เด็กไทย รวมถึงคนไทยทุกคนต้องได้รับการพัฒนาและเรียนรู้ร่วมกันในการรู้จักเลือกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และสามารถพัฒนาได้ตามสภาพบรรยากาศแวดล้อม ความพร้อมของสังคมไทยด้วยความพอดี มีใช้ลอกเลียนแบบ รับเอามาใช้กับสังคมไทยอย่างไม่รู้เป้าหมายที่แท้จริงของวิทยากรนั้น ๆ

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน การใช้สื่อและการผลิตสื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2.2.2 การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน

จัดทำแผนการเรียนรู้ ในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนมีอิสระในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งมีได้หลากหลายรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตาม

ผู้สอนควรปฏิบัติตามนโยบายของโรงเรียนที่กำหนดไว้ว่าให้ใช้รูปแบบใด ถ้าโรงเรียนมิได้กำหนดรูปแบบไว้จึงเลือกแบบที่ตนเองเห็นว่าสะดวกต่อการนำไปใช้

รูปแบบการจัดหลักสูตรเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การจัดหลักสูตรทำได้หลายรูปแบบด้วยกัน ดังนี้ (สิริวรรณ ศรีพหล. 2550 : 9)

- 1) การสอดแทรกหรือบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
- 2) การสอดแทรกหรือบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 3) การจัดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรายวิชาหนึ่ง ซึ่งรายละเอียดในแต่ละรูปแบบมี ดังนี้

(1) การสอดแทรกหรือบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยที่สาระของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจึงสามารถสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้ง 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ

การจัดการเรียนการสอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอาจไม่ต้องจัดสอนแยกเป็นวิชาหนึ่งต่างหากแต่อาจจัดสอดแทรกไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ปรากฏในหลักสูตรได้ การสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ขึ้นอยู่กับผู้สอนในแต่ละสาระการเรียนรู้จะวินิจฉัยว่า ในแต่ละรายวิชามีบทใดหรือหน่วยใดบ้างที่อาจสอดแทรกแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้

(2) การสอดแทรกหรือบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม น่าจะเป็นที่นิยมและมีประสิทธิภาพมากที่สุดเพราะหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในส่วนของมาตรฐานการ

เรียนรู้โดยเฉพาะสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์นั้น มาตรฐาน ส.3.1 ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียง โดยตรงไว้ ดังนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม วัฒนธรรม สาระนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปรัชญา ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ที่มุ่งศึกษามาตรฐานของความประพฤติของพลเมืองและการยกระดับภาวะทางจิต ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้ประสบการณ์และทักษะเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมที่ว่าด้วยหลักความประพฤติของคนดีและอุดมคติตามแนวความเชื่อของศาสนาที่ตนนับถือ ดังนั้นในสาระนี้จึงมุ่งให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับหลักจริยธรรม คุณธรรมในการควบคุมความประพฤติสามารถนำเอาความเชื่อและความศรัทธาทางศาสนามาเป็นแนวทางให้ผู้เรียนมีอุดมคติในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตามหลักศาสนา เพื่อพัฒนาตนให้เป็นคนดี ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข (กรมวิชาการ. 2544 : 16)

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต สาระนี้มุ่งศึกษาระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมมีวัฒนธรรม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นกลุ่ม ศึกษาสถาบันทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม มุ่งให้เกิดความเข้าใจ ต่อระบบการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะบทบาทและหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (กรมวิชาการ. 2544 : 16 - 17)

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระนี้มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจว่า มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความต้องการและความจำเป็นที่ไม่จำกัด ในขณะที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมท่ามกลางทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ดังนั้นจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในระดับประเทศและระดับโลกตลอดจนบทบาทของเทคโนโลยีที่มีต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจมีความสามารถที่จะฉลาดเลือกประเมิน คิดพิจารณาผลที่เกิดจากทางเลือกและตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ (กรมวิชาการ. 2544 : 17)

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ สาระนี้มุ่งให้ผู้เรียนมีความเข้าใจว่า วิวัฒนาการการดำเนินชีวิตของมนุษย์ชาติหนึ่ง มีการสั่งสมมาตามกาลเวลาอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การศึกษาเรื่องราวในอดีต ทำให้เกิดการเรียนรู้ว่า มนุษย์ในอดีตเผชิญ

กับปัญหาต่าง ๆ ในเวลาต่อมาอย่างไร อันจะเป็นการสร้างประสบการณ์ทางเลือกในการดำรงชีวิตแก่คนรุ่นหลังต่อไป (กรมวิชาการ. 2544 : 17)

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ สาระนี้มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจในเรื่องมิติสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์กับสภาพสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่ปรากฏในโลกความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ มุ่งให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ในการศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในเชิงมิติสัมพันธ์ ทั้งในส่วนของประเทศไทยกับโลกที่เราอาศัยอยู่ มีความสามารถที่จะอธิบายลักษณะตำแหน่งแหล่งที่ แบบแผนและกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปรากฏการณ์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม คิดวิเคราะห์ และตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลต่อสังคม คุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชาติและผลกระทบที่มีต่อโลก (กรมวิชาการ. 2544 : 18)

4) การจัดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรายวิชาหนึ่ง

รูปแบบการจัดหลักสูตรปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอีกแนวหนึ่งคือการจัดเป็นรายวิชาหนึ่งอีกต่างหากซึ่งก็เป็นที่ยอมรับเช่นกัน โดยจัดเป็นสาระเพิ่มเติมไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หรือเป็นสาระเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ ก็ได้ การจัดเป็นรายวิชาต่างหากนี้สามารถจัดได้ทุกช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นที่ 1 – 4

จิรภัทร แก้วภู (2547 : 13) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีความหมายและความสำคัญอย่างไร พิจารณาจากคำจำกัดความหรือนิยาม ต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการสอบแบบต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนหรือผู้สอนกับผู้เรียนร่วมกันกำหนดขึ้น
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนของการกระทำที่เป็บผลสืบเนื่องกันไปตั้งแต่ต้นจนถึงตอนจบ
3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการที่สามารถให้นักเรียนได้แสดงออกโดยปฏิบัติอย่างใช้ความคิด พุด และกระทำในขณะที่เรียน จนบรรลุจุดประสงค์ได้รู้เข้าใจภายหลังทำกิจกรรมนั้น ๆ จบลง

ทิสนา เขมมณี (2547 : 12) ได้กล่าวว่า การสอนที่ได้ผลดีนั้น ผู้เป็นครุมีอาชีพจำเป็นต้องมีความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนที่ดี มีประสิทธิภาพความสามารถนี้ถือเป็นหัวใจสำคัญของวิชาชีพ ในการออกแบบการเรียนการสอนที่ดี ครูจะต้องสามารถกำหนดเนื้อหา กำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ และความคิดรวบยอดที่

เหมาะสมสำหรับผู้เรียน และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนบรรลุ
จุดมุ่งหมายได้โดยสะดวก

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550 : 76) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้
การสอน ควรดำเนินการเพื่อประโยชน์แก่ผู้เรียน วิชาให้ผู้เรียนได้แสดงออก ได้มีส่วนร่วมฝึกฝน
วิธีการแสวงหาความรู้ วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และจัดโดยมีบรรยากาศที่รื่นรมย์
สนุกสนาน ตลอดจนจัดให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจของผู้เรียน

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีหลากหลายรูปแบบ ผู้สอนสามารถจัด
กิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้
ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียน ทั้งในส่วนกว้างและส่วน
ลึก สื่อและแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สมพร จารุณี (2540 : 2 - 20) ได้กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน
หมายถึง สื่อที่นำเสนอสิ่งเร้า สื่อการเรียนการสอนมีหลายรูปแบบและหลายประเภท เช่น
หนังสือ ภาพยนตร์ เทปเสียง การส่งและนำเสนอสิ่งเร้าประเภทต่าง ๆ ต้องการใช้สื่อที่เป็นวัสดุ
รูปแบบใด รูปแบบหนึ่งเสมอ หนังสือคือสิ่งที่นำเสนอ สิ่งเร้าคือตัวหนังสือ และรูปภาพ
ภาพยนตร์คือสิ่งที่นำเสนอ สิ่งเร้าคือสิ่งที่เห็นผ่านฟิล์มที่บรรจุภาพเคลื่อนไหวและเสียงได้ การ
ใช้สื่อจากแหล่งต่าง ๆ ครูผู้สอนออกแบบและวางแผนประสบการณ์การเรียนรู้จากสิ่งที่ตัวเขาเอง
และนักเรียนสามารถทำได้หรือสร้างขึ้นมาได้ รวมทั้งอาศัยสิ่งที่พอจะหาซื้อหรือขอยืมมาจากที่
อื่นได้ด้วย ครูและนักเรียนสามารถวางแผนและสร้างปฏิสัมพันธ์ของตนเอง โดยใช้การบรรยาย
การสนทนา การศึกษานอกสถานที่ และอื่น ๆ

กรมวิชาการ (2544 : 23 -24) ได้กล่าวว่า ผู้สอนสามารถจัดทำและ
พัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการ
เรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการใช้สื่อ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มือเพียงพอ มุ่งส่งเสริมให้
ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้ง
มีความยืดหยุ่นสนองความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่และ
เรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้ และแหล่งเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่
อยู่ในชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

อารมณี ใจเที่ยง (2550 : 187) ไว้กล่าวว่า สื่อการสอนเปรียบได้กับ
มือที่สามของครู เพราะครูสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องทุ่นแรงช่วยเสริมให้การสอนน่าสนใจ
และลดพลังงานการที่ครูต้องพูดอธิบายให้น้อยลงได้ เป็นการประหยัดเวลาสอนลง สื่อการสอน

จะช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ช่วยสร้างความเข้าใจให้ชัดเจนขึ้น และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น ตลอดจนจำได้นาน สื่อการสอนแบ่งได้เป็นสื่อประเภทวัสดุ เช่น ของจริง ของจำลอง รูปภาพ บัตรคำ แผนภูมิ แผนที่ หนังสือ ฯลฯ สื่อประเภทอุปกรณ์ เช่น เครื่องฉาย ภาพข้ามศีรษะ โทรทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง วิทยุ ฯลฯ และสื่อประเภทวิธีการ ได้แก่ กิจกรรมทุกอย่างที่ครูหรือนักเรียนจัดขึ้น ทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น การสาธิต การแสดงบทบาทสมมุติ การแสดงละคร การเชิดหุ่น การศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ เนื่องจากสื่อมีหลายประเภท ผู้สอนต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะเนื้อหาวิชา จุดประสงค์ของบทเรียน ลักษณะของผู้เรียน และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

กรมวิชาการ (2544 : 23) กล่าวว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ทุกประเภทรวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนและผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

กล่าวโดยสรุป การใช้สื่อและการผลิตสื่อประกอบการเรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้สื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ หลากหลายและสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ ธรรมชาติของ สาระการเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาและในชุมชน เพื่อการศึกษา ค้นคว้า แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

5) การวัดและการประเมินผล

ความหมายของการวัด (Measurement) คือ เป็นการกำหนดปริมาณ หรือจำนวนเลขให้กับสิ่งต่าง ๆ ตามกฎหรือข้อกำหนดที่วางไว้ซึ่งปริมาณหรือจำนวนตัวเลขที่กำหนดนี้จะเป็นสิ่งที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะบางประการของสิ่งที่วัดนั้น ในการกำหนดปริมาณในการวัดอาจจะแสดงสัญลักษณ์ด้วยจำนวนที่เป็นตัวเลขหรือสัญลักษณ์อื่น ๆ แต่ในขณะที่วัดกันตัวเลขที่กำหนดให้ นั้น โดยตัวของมันเองแล้วจะไม่มีมีความหมายใด ๆ จนกว่าจะถูกกำหนดให้มีความหมายในเชิงปริมาณเท่านั้น ส่วนคำว่า การประเมินผล (Evaluation)

หมายความรวมถึงการประเมิน (Assessment) เข้าไว้ด้วยกันเมื่อ การประเมินหมายถึง การวัด (Measurement) แต่อ้างอิงถึงการทำการตัดสินใจในทางการศึกษา ซึ่งต้องใช้ข้อมูลจาก กระบวนการวัดมาใช้ในการตัดสินใจ การตัดสินใจ อาจจะทำขึ้นเกี่ยวกับการปฏิบัติของผู้เรียน ครู โรงเรียน สถานศึกษา โปรแกรมการศึกษา และอื่น ๆ และการตัดสินใจอาจจะทำเกี่ยวกับ คุณภาพ หรือคุณค่าของโปรแกรมหรือวิธีการทางการศึกษา (พรทิพย์ ไชยโส. 2549 : 21 - 22)

ประทีป เมธาคุณวุฒิ (2544 : 75) ได้กล่าวว่า การวัด (Measurement) หมายถึง การให้ตัวเลขกับลักษณะตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่น การวัดด้วยแบบวัดที่เป็นมาตรฐาน เพื่อทำการวัดความเร็วหรือความถูกต้อง โดยแปรผลการตอบคำถามเป็นตัวเลข แล้วนำผล ไปเปรียบเทียบกับข้อมูลที่เป็นเกณฑ์การประเมิน (Evaluation) หมายถึง การตัดสินใจคุณค่าของสิ่งที่ วัดตามเกณฑ์ภายในและภายนอก เช่น การใช้วิธีการหลากหลาย วัดการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียน ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างตามบริบทของระบบการศึกษาแต่ละแห่ง กล่าวโดยสรุป การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เน้นการประเมินทักษะการคิดขั้นสูง การทำงานของผู้เรียน ความสามารถในการแก้ปัญหา และการแสดงออกที่เกิดจากการปฏิบัติใน สภาพจริงจากการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการประเมินที่หลากหลาย โดยการ ประเมินจะครอบคลุมความรู้ ทักษะ ความประพฤติ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และ ผลงานหรือเพิ่มสะสมงาน ครูผู้สอนเป็นผู้ประเมิน ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อนประเมินเพื่อน รวมทั้งผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมในการประเมินและแสดงความคิดเห็น

สรุปได้ว่า ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน จะต้องสนองตอบต่อการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา เพื่อสนองต่อ ความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลง และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การศึกษาจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น ถ้าหลักสูตรมีการปรับปรุงให้เป็นไป ตามความต้องการและความจำเป็นตลอดเวลา จัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ การจัดทำ แผนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน การใช้สื่อและการ ผลิตสื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยการสอดแทรกสาระเศรษฐกิจพอเพียง ในหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ในห้องเรียน และการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการจัดการศึกษา

3. ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดแนวการจัดการศึกษา โดยยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการศึกษากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนของตามศักยภาพ โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล นอกจากการพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีความรู้พื้นฐานสำคัญซึ่งได้กำหนดไว้ในโครงสร้าง กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ แล้วหลักสูตรยังได้กำหนดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ในโครงสร้างด้วย โดยมีมุ่งส่งเสริมผู้เรียนเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้ผู้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเอง ตามความถนัด และความสนใจอย่างแท้จริง (กรมวิชาการ. 2546 : 1)

กรมวิชาการ (2546 : 2) ได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยรูปแบบกระบวนการ วิธีการที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง มีความหมายและมีคุณค่าในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม มุ่งสร้างเสริมเจตคติ คุณค่าชีวิต ปลูกฝังคุณธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมนักเรียน ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2546 : 6 - 7)

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคลสามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเอง เสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนจะต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษา ต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

นอกจากกิจกรรมแนะแนวในส่วนของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแล้ว สถานศึกษาต้องจัดระบบแนะแนวให้บริการช่วยเหลือนักเรียนทุกคน เพื่อให้รู้จักตนเองในด้านความสนใจ ความถนัด ความสามารถ ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับการเลือกศึกษาต่อและเลือก

อาชีพที่เหมาะสม และเสริมสร้างบุคลิกภาพลักษณะนิสัย การปรับตัวที่เหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งความสามารถในการจัดการกับปัญหาทางด้านอารมณ์ สังคม ได้อย่างมีความสุข

2. กิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองความสนใจของผู้เรียน พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ ทักษะ ความสามารถพิเศษ ที่นำไปสู่ความเป็นเลิศหรือศิลปิน เช่น เป็นนักวิทยาศาสตร์ นักได้เวที นักแสดง นักดนตรี นักร้อง จิตรกร นักกีฬา นักกายภาพ เป็นต้น นอกจากนี้โรงเรียนยังต้องจัดกิจกรรมเพื่อสนองนโยบายของรัฐ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ เช่น รักการออกกำลังกาย มีน้ำใจนักกีฬา การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาไทย ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมการปลูกฝังคุณลักษณะประชาธิปไตย การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด การรณรงค์ยุติความรุนแรงในสตรี และเด็ก เป็นต้น

3. กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ยุวภาษา ผู้นำเพื่อประโยชน์ และรักษาคินแดน เป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพเพื่อเป็นพลเมืองดีของชาติ โดยมุ่งเน้นปลูกฝังความเป็นระเบียบวินัย ซื่อสัตย์ สุจริต มีความรักสามัคคี อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้และบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 20 - 21) ได้กล่าวไว้ว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ลักษณะดังนี้

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้จักสิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียนทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัยความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทรและสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับ

ความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับบุคลิกภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษา และท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี ขวากาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร และกิจกรรมชุมนุม ชมรม

3.3 กิจกรรมเพื่อสังคม และสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น ตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม มีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่างๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

สรุปได้ว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพิ่มเติมจากวิชาพื้นฐาน ทั้ง 8 กลุ่มสาระ ประกอบด้วย กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียน ได้คิดตัดสินใจและแก้ปัญหาด้วยตนเอง พร้อมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมตามความสามารถและความถนัด โดยขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้เรียนในการตัดสินใจเข้าร่วม ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิต ทั้งด้านการเรียนและอาชีพ มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัยความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบการทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกันตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับบุคลิกภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น

4. ด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

การพัฒนาบุคลากร สามารถดำเนินการจัดการศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการพัฒนาบุคลากร (สุชาติ นันทะไชย. 2548 : 8) ไว้ดังนี้

4.1 สร้างความเข้าใจในหลักแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่ผู้บริหาร ครู บุคลากร ตลอดจนชุมชนด้วยการขอข้อมูลสารสนเทศ สื่อสิ่งพิมพ์ หรือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ มาให้ความรู้

4.2 สร้างเครือข่ายกับโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นโรงเรียนนำร่องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรและแนวทางการจัดการศึกษา

4.3 จัดการศึกษาดูงาน โรงเรียนที่มีการจัดกิจกรรมโครงการตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4.4 สถานศึกษาและชุมชนร่วมมือกันกำหนดคุณลักษณะสำคัญของผู้ที่ดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวกับผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน และบุคลากร ตลอดจนสมาชิกในชุมชน

การบริหารงานบุคลากรของสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญทุกกระบวนการ ตั้งแต่การแต่งตั้ง การพัฒนา การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพ การสร้างขวัญกำลังใจ เพื่อให้มีผลต่อการปฏิบัติงานตามที่คาดหวัง ยึดหลักระบบคุณธรรม 4 ประการ ได้แก่ หลักความสามารถ หลักความเสมอภาค หลักความมั่นคง และหลักความเป็นกลางทางการเมือง มีแผนการพัฒนาบุคลากรที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน พัฒนาบุคคลอย่างทั่วถึง ตรงตามความต้องการ ปลูกฝังอุดมการณ์ความเป็นเจ้าของ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จทั้งดงามอย่างมีอาชีพ สามารถปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพอย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ ปัจจัยความสำเร็จในการปฏิบัติงานสอนจะเกิดขึ้นได้ ครูต้องทำกิจกรรม 7 กิจกรรม ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1. 2552 : 2 - 3)

1. วิเคราะห์หลักสูตร
2. วิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล
3. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย
4. ใช้เทคโนโลยีการแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง และจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เพื่อพัฒนาผู้เรียน

5. วัดและประเมินผลตามสภาพจริงอย่างรอบด้าน เน้นองค์รวมและเน้น

พัฒนาการ

6. ใช้ผลการประเมินเพื่อแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ

7. ใช้การวิจัยปฏิบัติการในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน

และการสอนของตนเอง

หวน พิณฑุพันธ์ (2540 : เว็บบไซต์) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารงานบุคคล เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวกับบุคคลเริ่มตั้งแต่ การสรรหาบุคคลมาทำงานหรือมาเป็นครู การจัดบุคคลเข้าทำงาน การบำรุงรักษาและการสร้างเสริมกำลังใจในการทำงาน การพัฒนาบุคคล และการจัดบุคคลให้พ้นจากงาน เป็นต้น การบริหารงานบุคคลเป็นงานที่มีส่วนในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพอย่างมากเช่นกัน เพราะในการสรรหาบุคคลมาทำงาน ถ้าสรรหาบุคคลที่เป็นคน

เก่งคนดีมาเป็นครูจัดครูเข้าสอนตามความรู้ความสามารถและความถนัดของเขา มีการพัฒนาครู ให้เก่ง ให้เป็นคนดียิ่งขึ้นไป ย่อมจะสอนนักเรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การพัฒนาบุคลากรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาควรได้รับการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และการสร้างเครือข่ายกับโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียง โดยการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน และบุคลากร ตลอดจนสมาชิกในชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

เอื้อพงศ์ เกลิมเล่า (2552 : 53-54) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องผลของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการทำโครงการเพื่อเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน สารระการเรียนรู้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านเกณฑ์การประเมินตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ร้อยละ 92

ชาญชัยณรงค์ ทรงศาศรี (2552 : 89-90) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้หลักการทางสิ่งแวดล้อมศึกษา พบว่า องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจของชาวชุมชนชนบท ได้แก่ ความพอเพียงตามสภาพทางเศรษฐกิจ ต้นทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม กิจกรรมกลุ่มทางเศรษฐกิจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรม ส่วนปัจจัยที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ ได้แก่ ความผูกพันต่อประโยชน์ส่วนรวม ความต้องการพัฒนาให้เป็นชุมชนตัวอย่าง ความศรัทธาในผู้นำ และการปฏิบัติตามคำเชิญชวนของเพื่อนบ้าน รูปแบบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชาวชุมชนชนบท ประกอบด้วย การสร้างการมีส่วนร่วมวางแผนกิจกรรมกลุ่มให้มีความตระหนัก ความรู้ และเจตคติ การกระทำกิจกรรมกลุ่มให้มีทักษะ การตรวจสอบกิจกรรมกลุ่ม ให้มีการสนับสนุน การประเมินผล และการปรับปรุงกิจกรรมกลุ่มให้มีส่วนร่วมเรียนรู้

พัชรินทร์ รุจินกุล (2551 : 92-93) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ศึกษาในโรงเรียนภาครัฐ สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 1 จำนวน 97 แห่ง

ด้วยแบบสอบถาม และในโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี พ.ศ. 2550 จำนวน 9 แห่ง ด้วยการศึกษาค้นคว้าเบื้องต้นของโรงเรียน การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม พบว่า บุคลากรมีความเข้าใจความหมายคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่หลากหลาย แนวคิด ส่วนใหญ่เข้าใจว่าหมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้ชีวิตเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความพอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน มีการวางแผนและมีโครงการในการขับเคลื่อนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรม นำความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาบุคลากร การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประพุดิตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของครู และพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ชนิชา ชันชัยภูมิ (2551 : 89-90) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สารระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 2 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดการเรียนการสอนด้านการจัดทำแผนการเรียนรู้ ส่วนใหญ่ครูจัดทำแผนการเรียนรู้เอง แต่โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จรูปด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่วนใหญ่ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จครูให้นักเรียนกับโทรทัศน์ทางไกล และมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คือ กิจกรรมยุวเกษตร และสหกรณ์ออมทรัพย์ ด้านการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนส่วนใหญ่ครูให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดป้ายนิเทศและแสดงผลงานนักเรียน แต่โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ ครูใช้โทรทัศน์ทางไกลผ่านดาวเทียมและจัดป้ายนิเทศนอกห้องเรียน ด้านการใช้สื่อและผลิตสื่อประกอบการเรียนส่วนใหญ่ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน แต่โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ ใช้สื่อโทรทัศน์ทางไกลผ่านดาวเทียม สื่อของจริงคือแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ด้านการวัดและประเมินผลส่วนใหญ่ครูซึ่งรวมถึงครูในโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย 2) ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่พบมากที่สุด ได้แก่ ด้านการจัดทำแผนการเรียนรู้ ครูมีชั่วโมงสอนมากไม่มีเวลาจัดทำแผนการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูมีเวลาไม่เพียงพอจึงทำให้นักเรียนขาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ครูขาดแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ด้านการใช้สื่อและผลิตสื่อประกอบการเรียนครูขาดงบประมาณในการจัดทำและจัดซื้อสื่อ และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ครูขาด

เทคนิคใหม่ ๆ ในการวัดและประเมินผล และปัญหาของครูในโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ มีเพียงเล็กน้อย คือ ปัญหาการติดต่อประสานงานกับชุมชนในการขอชมแหล่งเรียนรู้

พัชรินทร์ รุจินกุล (2551 : 91-93) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่นักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ศึกษาในโรงเรียนภาครัฐ สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาศลบุรี เขต 1 จำนวน 97 แห่ง ด้วยแบบสอบถาม และในโรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ ปี พ.ศ. 2550 จำนวน 9 แห่ง ด้วยการศึกษาเอกสารเบื้องต้นของโรงเรียน การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม พบว่า บุคลากรมีความเข้าใจความหมายคุณธรรมนำความรู้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่หลากหลายแนวคิด ส่วนใหญ่เข้าใจว่าหมายถึง การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้ชีวิตเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความพอประมาณ มีเหตุมีผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านการบริหารจัดการโรงเรียน มีการวางแผนและมีโครงการในการขับเคลื่อนสู่โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การพัฒนาบุคลากร การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การประพาดิตัวเป็นแบบอย่างที่ดีของครู และพฤติกรรมของนักเรียน หลังจากการที่โรงเรียนนำเรื่องคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ประภาพร สุปัญญา (2550 : 89-90) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงของแกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง จังหวัดขอนแก่น พบว่าการศึกษาความคิดเห็นต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงในระดับชุมชน แกนนำหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หลังจากที่ได้อบรมมา ได้มีการนำมาปฏิบัติโดยเน้นการพึ่งพาตนเอง ซึ่งแกนนำหมู่บ้านใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการที่ดิน โดยเฉพาะแหล่งน้ำและกิจกรรมการเกษตร ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ อยู่บนพื้นฐานการผลิตอย่างเพียงพอ ในขณะเดียวกันมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีการจัดอบรมโครงการต่างๆเพื่อการเรียนรู้ในชุมชน นอกจากนี้ยังรู้จักนำภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนมาพัฒนา เพื่อประกอบเป็นอาชีพ ภายในหมู่บ้านยังมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มอาชีพต่างๆและมีการจดทะเบียนที่ถูกต้องตามกฎหมาย โดยชุมชนเป็นเจ้าของและดำเนินกิจการ และผลผลิตมาจากกระบวนการของคนในชุมชน และที่สำคัญแกนนำหมู่บ้านยังให้เกียรติยกย่อง ให้ความสำคัญกับบุคคลที่ประสบความสำเร็จ บุคคลที่มีความรู้ มีคุณธรรม เพื่อยึดเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต

อดิพันธ์ พรหมพันธ์ใจ (2550 : 86-87) ได้ศึกษาวิจัยในเรื่อง การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชุมชนเพื่อการจัดการทุนประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่าแนวทางการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางหนึ่ง คือการพัฒนาสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็งยั่งยืน ซึ่งเน้นการเติบโตพร้อมกันทุกด้านอย่างสอดคล้องและสมดุล ทั้งเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สุขภาพกายและใจของคน แนวทางดังกล่าว เป็นการจัดการกองทุนประเทศ ที่มีในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งวัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ และทุนทางสังคมด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นเสมือนกลไกสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตและความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

เชาวลิต จันทร์ศรี (2550 : 90-91) ได้ทำการวิจัยในเรื่อง สารະการเรียนรู้อัจฉริยะ เป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 สรุปได้ว่าสารະการเรียนรู้อัจฉริยะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการที่ต้องการให้เกิดเป็นรูปธรรม โดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้เป็นหลักนำไปสู่แนวทางการแก้ปัญหาทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นปัญหาสังคม เศรษฐกิจหรือการเมือง สารະการเรียนรู้อัจฉริยะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อพิจารณาเป็นรายสาระพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 4 สาระ คือ เงื่อนไขคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ สุจริต ด้านความขยัน ด้านความแบ่งปัน และด้านความอดทน ส่วนสาระการเรียนรู้อื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกสาระการเรียนรู้

ศักดิ์วิบูลย์ จันทร์ธานี (2550 : 50-51) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนในสารະการเรียนรู้อัจฉริยะ ช่วงชั้นที่ 4 เรื่องงานและพลังงาน พบว่านักเรียนที่ได้รับการสอนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน มีคะแนนจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังจากจบกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมด ผ่านเกณฑ์เป้าหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร้อยละ 69.49 และมีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 76 ของนักเรียนทั้งหมด นักเรียนที่ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเรื่องงานและพลังงานมีความสามารถในการทำโครงงานวิทยาศาสตร์อยู่ในระดับดีมาก

สิริวรรณ ศรีพหล (2550 : 85-86) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนการสอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน พบว่า แนวการจัดการเรียนการสอนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนควรเน้นในเรื่องของการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรม

การเรียนการสอนโดยการจัดหลักสูตร สามารถจัดได้ 3 รูปแบบ คือ การสอดแทรกหรือบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 การบูรณาการไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และการจัดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรายวิชาหนึ่งต่างหาก ทั้งนี้การจัดหลักสูตรต้องกำหนดขอบข่ายของเนื้อหาสาระที่มุ่งพัฒนาความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาเจตคติและคุณธรรมที่ได้จากหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทักษะและความสามารถในการใช้ในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผู้สอนควรเน้นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจนเป็นพื้นฐานนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง เช่น กระจ่างในค่านิยม กิจกรรมการเรียนการสอนโดยการอภิปราย กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง กิจกรรมการเรียนการสอนแบบร่วมมือ กิจกรรมการเรียนการสอนโดยการแก้ปัญหา และกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้โครงการ

สมมติ สมพงษ์ภักดี (2550 : 92-93) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี พบว่า 1) สภาพการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารโรงเรียนมีการรับรู้ในระดับมากกว่าครูผู้สอน 3) สภาพการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานีขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 4) การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี ที่ขนาดต่างกันมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่มีการรับรู้ในระดับมากกว่าผู้บริหาร โรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก 5) สภาพการดำเนินงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 6) การเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงาน

ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนครราชสีมา ที่มีขนาดแตกต่างกัน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูผู้สอนโรงเรียนขนาดใหญ่มีการรับรู้มากกว่าครูผู้สอนโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก

สุนิสา วิชัยวงษ์ (2549 : 87-89) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่องทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เรื่องทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนชอบเพราะไม่จำเจอยู่กับการเรียนรู้ในห้องเรียน ได้เรียนรู้โดยได้รับประสบการณ์ตรง นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทำให้นักเรียนสนใจมีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น นักเรียนมีความสุข สนุกสนานในการเรียน มีส่วนร่วมในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน และรู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 83.03 ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนคือร้อยละ 70 จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์เป้าหมายร้อยละ 70 คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด

พัฒนาภรณ์ ฉัตรวิโรจน์ (2545 : 87-88) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น จำนวน 361 คน พบว่า คุรุมบทบาทในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 44.3 อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 34.5 และอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 21.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติบทบาทครู ได้แก่ 1) เจตคติ ที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอน เศรษฐกิจพอเพียง 2) การสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชน 3) การสนับสนุนจากโรงเรียน และ 4) รายวิชาที่สอน เมื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติถดถอยพหุคูณ พบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถทำนายการปฏิบัติบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงได้ ร้อยละ 18.80 ในการปฏิบัติหน้าที่ของครูในการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง มีปัญหาในด้านผู้เรียนมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านผู้บริหาร และด้านเพื่อนร่วมงาน

ณรงค์ฤทธิ์ ดอนศรี (2543 : 90-91) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการบริหารการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ พบว่า 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้อตามโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษา มีการปฏิบัติ และปัญหาในการปฏิบัติ

อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งด้านการเตรียมการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การกำกับ ติดตามและ ประเมินผล 2) ความต้องการที่สำคัญในการบริหารกิจกรรมการเรียนรู้ตาม โครงการนี้ ได้แก่ การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร สถานที่ และงบประมาณ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การบูรณาการ โครงการเศรษฐกิจพอเพียงกับรายวิชาต่าง ๆ และการกำกับติดตาม ประเมินผล อย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ

ชำนาญ จันทร์เทียม (2542 : 86-87) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาบทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดจันทบุรี ในการดำเนิน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนขยาย โอกาสทางการศึกษา จังหวัดจันทบุรี จำนวน 54 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดจันทบุรี ในการ ดำเนิน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ ด้านการยึด ครอบครองและชุมชนเป็นหลักตามแนวพระราชดำริ (ทฤษฎีใหม่) โดยการจัดทำแผนงาน โครงการของ โรงเรียน การให้ความรู้แก่บุคลากรในชุมชน โดยเชิญวิทยากรในท้องถิ่นไปให้ ความรู้ การวางแผนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน โดยแจ้งให้นักเรียนทุกชั้นเข้าร่วม กิจกรรม ด้านการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจบทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนคือการตั้งกลุ่มทาง เศรษฐกิจโดยการตั้งเป็นชมรมต่าง ๆ ใน โรงเรียนให้นักเรียนมีอิสระในการรวมกลุ่ม ให้ นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจด้านการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย บทบาทของ ผู้บริหาร โรงเรียนคือ การพัฒนาความรู้ในอาชีพในชุมชน โดยจัดโรงเรียนเป็นแหล่งข้อมูล ข่าวสาร ใช้สถานที่ของโรงเรียนจัดเป็นแหล่งสารสนเทศและเข้าร่วมในการแก้ปัญหาเครือข่าย ด้านการส่งเสริมการตลาดชุมชนโดยการให้ความรู้แก่ชุมชน จัดนิทรรศการเกี่ยวกับโครงการ ขึ้นใน โรงเรียน และวางแผนจัดสถานที่จำหน่ายผลผลิตและการจัดเวทีชาวบ้านเป็นหลักแบบ “คิดเองทำเอง” มีบทบาท โดยให้ความรู้แก่ชุมชนเพื่อแก้ปัญหาในชุมชนด้วยตนเอง มีการระดม ความคิดของชุมชนเพื่อการแก้ปัญหาและจัด โรงเรียนเป็นแหล่งข่าวสารของชุมชน 2) ผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดจันทบุรี ในการดำเนิน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ จำแนกตามสถานที่ตั้งของ โรงเรียน โรงเรียนในเมืองและโรงเรียนนอกเมือง มีบทบาทในการ ส่งเสริม เป็นรายด้านปรากฏผลดังนี้ 1) ด้านการยึดครอบครองและชุมชนเป็นหลัก (ทฤษฎีใหม่) มีบทบาทในการส่งเสริมโครงการไม่แตกต่างกัน 2) ด้านการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ มีบทบาท

ในการส่งเสริมโครงการไม่แตกต่างกัน ยกเว้น การตั้งกลุ่มทางเศรษฐกิจใน โรงเรียน มีบทบาทในการส่งเสริมแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) 3) ด้านการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย มีบทบาทในการส่งเสริมโครงการไม่แตกต่างกัน 4) ด้านการส่งเสริมการตลาดชุมชน มีบทบาทในการส่งเสริมโครงการไม่แตกต่างกัน 5) ด้านการจัดเวทีชาวบ้านเป็นหลักแบบ “คิดเองทำเอง” มีบทบาทในการส่งเสริมโครงการไม่แตกต่างกัน

พิษณุ ศีลรักษ์ (2542 : 87-89) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาบทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบโครงการใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจันทบุรีต่อการส่งเสริมโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจันทบุรี จำนวน 210 คน พบว่า บทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบโครงการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจันทบุรี ต่อการส่งเสริมโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ ด้านการยึดครอบครัวและชุมชนเป็นหลักตามแนวพระราชดำริ (ทฤษฎีใหม่) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ การรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย การส่งเสริมการตลาดชุมชน และการจัดเวทีชาวบ้านเป็นหลักแบบ “คิดเองทำเอง” อยู่ในระดับปานกลาง และบทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้รับผิดชอบโครงการ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดจันทบุรี ต่อการส่งเสริมโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ จำแนกตามสถานที่ตั้งของโรงเรียน โรงเรียนในเมืองและโรงเรียนนอกเมือง โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

2. งานวิจัยต่างประเทศ

บรูซ (Bruce. 1972 : 2 - 4) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบวิธีสอนแบบใช้กิจกรรมกับการสอนแบบธรรมดา ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่า วิธีสอนแบบใช้กิจกรรมได้ผลดีว่าการสอนธรรมดาสอดคล้องกับผลการวิจัยของอาร์มสตอง ซึ่งได้ทำการวิจัยศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ภาษาฝรั่งเศสชนิดสื่อผสมปรากฏว่า นักเรียนที่เรียนจากกิจกรรมมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยการสอนแบบบรรยายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มิง คอย (Ming Kuo. 2010 : 174) ได้ศึกษาการออกแบบการจัดการเรียนรู้ในการเรียนรู้ชุมชนเสมือนการปฏิบัติโดยสอนบทบาทสมมุติ การวางแผนและการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายการจัดสิ่งแวดล้อมให้คล้ายชุมชนเป็นการสร้างการเปรียบเทียบหลักการเรียนรู้โดย

การสนทนา 1) การแนะนำหมู่บ้านแห่งเทคโนโลยี 2) สื่อการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม เป็นสื่อในการเรียนการสอนและการเตรียมความพร้อมของงานอื่นๆ เป็นเนื้อหาเรียนรู้จากเทศกาลและสถาปัตยกรรมนอกจากกรอบของระบบ แต่ละขั้นตอนการเรียนรู้จะนำเสนอและอธิบายในเชิงเปรียบเทียบรวมทั้งการทำกิจกรรมเป็นกลุ่มให้นักเรียนประเมินกันเอง การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการเรียนรู้เป็นกิจกรรม สุดท้ายจะได้ต้นแบบและคำอธิบายสั้น ๆ ของการเรียนรู้ของชุมชนเสมือนจริง

สกินเนอร์ (Skinner. 2009 : 104) ได้ออกแบบการฝึกทักษะเพื่อการพัฒนาความมั่นใจของนักเรียนและเปิดโอกาสในการสร้างความรู้ สร้างแรงบันดาลใจการมีส่วนร่วมและการสร้างสรรค์งาน วิธีที่ง่ายเมื่อออกแบบกิจกรรมคือ การมีส่วนร่วมของชุมชน วิธีการพัฒนาชุมชนและการเอาชนะอุปสรรค ในการมีส่วนร่วมเสริมสร้างความผูกพันในชุมชน โดยการกระตุ้นความสนใจส่วนบุคคลและความตระหนักถึงความสำคัญของชุมชน สำหรับการออกแบบกิจกรรมที่จะดึงดูดความสนใจของนักศึกษาแต่ละคนจะเริ่มต้นเมื่อการมีการสนทนา ร่วมกัน ซึ่งจะกลายเป็นประสบการณ์สร้างสรรค์อย่างแท้จริง

เซฟ อะบอร์ (Sherif About. 2009 : 312) ได้ศึกษาและพบว่าการสอนที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้นักเรียนคิดวิเคราะห์การสื่อสารได้ชัดเจนมากขึ้นการเรียนรู้วินัยในตนเอง การพัฒนาความเข้าใจตนเองกับผู้อื่นและปลูกฝังนิสัยรักการศึกษาด้วยตนเอง ปัจจุบัน โลกมีสภาพแวดล้อมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งจะต้องทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้ง ดังนั้นครูต้องให้นักเรียนที่มีกลุ่ม โครงสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ส่งเสริมการพัฒนาเหล่านี้ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้กลุ่มของนักเรียนในการทำงานร่วมกัน เพื่อแก้ปัญหา ในกิจกรรมนี้ “นักเรียนต้องทำกิจกรรมร่วมกัน” เพื่อลดความขัดแย้ง การรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะทางสังคมและวิชาการ นอกจากนี้กิจกรรมนี้ยังส่งเสริมให้นักเรียนมีการแสวงหาความรู้ที่จะช่วยให้พวกเขาใช้ในการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตต่อไปข้างหน้า

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า ทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า เป็นระบบมุ่งเน้นให้บุคคลสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน และใช้จ่ายเงินที่หามาได้อย่างพอเพียง และประหยัด ตามกำลังของเงินของบุคคลนั้น โดยปราศจากการกู้หนี้ยืมสิน และถ้ามีเงินเหลือก็แบ่งเก็บออมไว้บางส่วน ช่วยเหลือผู้อื่นบางส่วนเป็นวิถีปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสชี้แนะพลกนิกรชาวไทย และได้ทรงเน้นย้ำแนวทางพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีหลักคิด และหลักปฏิบัติใน 3 องค์ประกอบ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และ

มีภูมิคุ้มกัน ต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในยุค โลกาภิวัตน์ โดยอาศัย 2 เงื่อนไข คือ มีความรอบรู้และมีคุณธรรม ในการจัดการศึกษาเพื่อให้ความรู้ในเรื่องทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้นการพัฒนาประเทศตามคำสอนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีความชัดเจนสามารถอธิบายรายละเอียดได้เป็นขั้นเป็นตอน ดีกว่าแนวคิดพัฒนาเศรษฐกิจของทางตะวันตก ผลการศึกษาในภาพรวม ในปัจจุบันการพัฒนา ประเทศโดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงถือได้ว่าเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา ในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น สถานศึกษาเป็นอีกแห่งหนึ่งที่ได้ นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษา จะเห็นได้จากงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่แต่ละสถานศึกษาได้รับเข้ามาใช้อย่าง หลากหลาย ตามสภาพพื้นที่และ ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การส่งเสริมหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในโรงเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้น ผู้บริหารและครูผู้สอนควรตระหนักถึงการส่งเสริม ในเรื่องนี้อย่างจริงจัง งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาในนำ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูในศูนย์ศึกษานอกกระบวน และการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดหนองคาย เป็นอย่างไร